

T.C.

İSTANBUL ÜNİVERSİTESİ

SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

**YABANCI DİL OLARAK TÜRKÇE ÖĞRETİMİ
BİLİM DALI**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

**YABANCI DİL OLARAK TÜRKÇE DERS
KİTAPLARINDA DEĞİŞMECE ANLAM**

Nergiz RAHİMOVA

2501170355

TEZ DANIŞMANI

Doç. Dr. Mehmet GÜRLEK

İSTANBUL - 2021

ÖZ

YABANCI DİL OLARAK TÜRKÇE DERS KİTAPLARINDA DEĞİŞMECE ANLAM

Nergiz RAHİMOVA

İletişim, duygu ve düşüncelerin insanlar arasında aktarılmasını sağlayan bir olgudur. İletişimin gerçekleşmesi için dil bir araç görevini üstlenir. Sağlıklı bir iletişimin olması için kişi sahip olduğu söz varlığındaki kelimeleri doğru ve yerinde kullanmalıdır. Bir çok dilde olduğu gibi, Türkçede de kelimeler birden fazla anlam taşımaktadır. Yıllar içerisinde bu kelimeler ifade ettikleri temel anlamdan çok uzak, farklı anlamlar üstlenmiştir. Kelimenin gerçek anlamı dışında kullanılması sonucu kazandığı anlama değişmece anlam denilmektedir.

Değişmece anlam, Türkçe öğrenen yabancıların zorlandığı konuların başında gelmektedir. Türkçe,değişmece anlam açısından zengin bir dildir. İster günlük konuşma dilinde, isterse de kültürün bir parçası olan türkü, şiir ve şarkılarda değişmece anlam çok fazla yer almaktadır. Anadili Türkçe olan birisi iletişim sürecinde değişmeceli dili anlamakta zorluk yaşamazken, yabancı dil olarak Türkçe öğrenenler karşısındakinin söylediklerini kavramakta zorlanmaktadır. Bu çalışmada, yabancılar Türkçe öğretiminde kullanılan ders kitaplarında yer alan değişmece türleri araştırılmıştır. Orta ve ileri düzey “İstanbul Yabancılar Türkçe”, “Yeni Hitit” ve “Yedi İklim Türkçe” öğretim kitaplarında yer alan okuma metinlerinin incelenmesi sonucu değişmece türlerinden en çok değişmeceye yer verildiği görülmüştür. Kullanım sıklığına bakıldığında herhangi bir yöntemin uygulanmadığı, materyaller arasında büyük farklılıkların olduğu tespit edilmiştir.

Anahtar kelimeler : değişmece anlam, yabancı dil olarak Türkçe, değişmece ,dil öğretimi, iletişim.

ABSTRACT

FIGURATIVE MEANING IN TEXTBOOKS OF TURKISH AS A FOREIGN LANGUAGE

Nergiz RAHIMOVA

Communication is a phenomenon that allows the transfer of feeling and thoughts among people. Language acts as a tool for the realization of communication. In order to have a healthy communication, person should use the words in vocabulary correctly. As in many languages, words have more than one meaning in Turkish. Over the years these words assumed different meanings far from the literal meaning. The meaning gained as result of using the word other than its literal meaning is called figurative meaning.

Turkish is a rich language in the term of figurative language. Figurative meaning is one of the most important issues for Turkish learner foreigners. Whether in everyday language or as a part of culture folk songs, poems and songs have a lot of figurative meaning. One whose native language is Turkish doesn't have difficulty in understanding figurative meaning in communication process while those who learn Turkish as a foreign language have difficulty in understanding what other person says. In this study, types of figurative meaning in the coursebooks used in teaching Turkish for foreigners were investigated. As a result, in reading texts in intermediate and advanced levels of “İstanbul Yabancılar Türkçe”, “Yeni Hitit”, “Yedi İklim Türkçe”, it has been observed that metaphor is the most using type of figurative meaning. Considering frequency of use, it is determined that no method is applied and there are big differences between materials.

Key words : figurative meaning, Turkish as a foreign language, metaphor, language teaching, communication.

ÖN SÖZ

Değişmece anlam, dil öğretiminde yer alan başlıca konulardan biridir. Değişmece anlam, kelimenin temel anlamından uzaklaşarak farklı bir anlam kazanmasıdır. İletişim sırasında farkında olmadan değişmece anlamlı kelimeler çok fazla kullanılmaktadır. Kusursuz bir iletişim için kelimelerin sahip oldukları farklı anlamların yerinde kullanılması büyük önem taşımaktadır. Özellikle, yabancı dil olarak Türkçe öğrenen kişiler dile tam hakim olmadıklarından değişmece anlamlı kelimelerin hem kullanımında hem de kavranmasında zorluk yaşarlar. Yaşanılan bu zorluklar göz önünde bulundurularak yabancılara Türkçe öğretimi ders kitaplarında düzeye uygun, anlamayı kolaylaştıracak etkinliklere yer verilmelidir. Alanda, konuyla ilgili az sayıda kaynak olduğu için bu çalışma hazırlanmıştır.

Araştırmanın ilk bölümünde iletişim ve dil kavramları açıklanmış, iletişim-dil ilişkisi bağlamında genel görüşlere yer verilmektedir.

İkinci bölümde anlam kavramı değişmece anlam türleri hakkında dilbilimcilerin görüşlerine yer verilmektedir.

Üçüncü bölümde araştırmanın yöntemine yer verilmektedir.

Dördüncü bölümde sırasıyla yabancı dil olarak Türkçe öğretiminde kullanılan “İstanbul Yabancılara Türkçe Öğretimi”, “Yeni Hitit” ve “Yedi İklim Türkçe” ders kitaplarında bulunan okuma metinlerindeki değişmece türleri, düzey bazında dağılımı ve yorumlar kısmı yer almaktadır.

Son kısımda elde edilen veriler doğrultusunda sonuç ve önerilere yer verilmektedir.

Bu çalışmada ve yüksek lisans döneminde bilgi ve deneyiminden yararlandığım, değerli tez hocam Mehmet Gürlek'e teşekkürlerimi sunarım.

Yüksek lisans dönemimde her daim beni destekleyen sevgili aileme teşekkür ederim.

Nergiz Rahimova

İstanbul, 2021

İÇİNDEKİLER

ÖZ	ii
ABSTRACT	iii
ÖN SÖZ	iv
İÇİNDEKİLER	v
TABLolar LİSTESİ	vii
KISALTMALAR LİSTESİ	ix
GİRİŞ	1

BİRİNCİ BÖLÜM

İLETİŞİM VE DİL

1.1 İletişim Nedir ?	4
1.2 Dil Nedir ?	5
1.3 İletişim – Dil İlişkisi	5

İKİNCİ BÖLÜM

ANLAM, DEĞİŞMECE ANLAM VE TÜRLERİ

2.1. Anlam Nedir ?	7
2.2. Temel Anlam	8
2.3. Yan Anlam	9
2.4. Değişmece	10
2.5. Düzdeğişmece	12
2.6. Eğretileme	13
2.7. Benzetme	14
2.8. Değinmece	16

2.9. İğneleme	17
2.10. Kişileştirme ve Konuşturma	17

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

YÖNTEM

3.1. Araştırmanın Modeli	19
3.2. Veri Toplama Araçları	19
3.3. Verilerin Analizi.....	20

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

BULGULAR VE YORUM

4.1. İstanbul B1 Düzeyi Ders Kitabında Değişmece Anlam.....	21
4.2. İstanbul B2 Düzeyi Ders Kitabında Değişmece Anlam.....	27
4.3. İstanbul C1 Düzeyi Ders Kitabında Değişmece Anlam.....	31
4.4. Yeni Hitit 2 Ders Kitabında Değişmece Anlam.....	47
4.5. Yeni Hitit 3 Ders Kitabında Değişmece Anlam.....	64
4.6. Yedi İklim B1 Düzeyi Ders Kitabında Değişmece Anlam.....	78
4.7. Yedi İklim B2 Düzeyi Ders Kitabında Değişmece Anlam.....	85
4.8. Yedi İklim C1 Düzeyi Ders Kitabında Değişmece Anlam.....	92
4.9. Yedi İklim C2 Düzeyi Ders Kitabında Değişmece Anlam.....	99
SONUÇ	108
KAYNAKÇA	110

TABLÖLAR LİSTESİ

Tablo 1 : Ünite 1- Değişmece türleri.....	21
Tablo 2 : Ünite 2 - Değişmece türleri	Error! Bookmark not defined.
Tablo 3 : Ünite 3 - Değişmece türleri	Error! Bookmark not defined.
Tablo 4 : Ünite 4 - Değişmece türleri	Error! Bookmark not defined.
Tablo 5 : Ünite 5 - Değişmece türleri	Error! Bookmark not defined.
Tablo 6 : Ünite 6 - Değişmece türleri	Error! Bookmark not defined.
Tablo 7 : İstanbul B1 düzeyinde değişmece türlerinin dağılımı. Error! Bookmark not defined.	
Tablo 8 : Ünite 1- Değişmece Türleri.....	Error! Bookmark not defined.
Tablo 9 : Ünite 2 - Değişmece türleri	Error! Bookmark not defined.
Tablo 10 : Ünite 3 - Değişmece türleri	Error! Bookmark not defined.
Tablo 11 : Ünite 4 - Değişmece türleri	Error! Bookmark not defined.
Tablo 12 : Ünite 5 - Değişmece türleri	Error! Bookmark not defined.
Tablo 13 : Ünite 6 - Değişmece türleri	Error! Bookmark not defined.
Tablo 14 : İstanbul B2 düzeyinde değişmece türlerinin dağılımı..... Error! Bookmark not defined.	
Tablo 15 : Ünite 1 - Değişmece Türleri.....	Error! Bookmark not defined.
Tablo 16 : Ünite 2 - Değişmece türleri	Error! Bookmark not defined.
Tablo 17 : Ünite 3 - Değişmece Türleri.....	Error! Bookmark not defined.
Tablo 18 : Ünite 4 - Değişmece Türleri.....	Error! Bookmark not defined.
Tablo 19 : Ünite 5 - Değişmece türleri	Error! Bookmark not defined.
Tablo 20 : Ünite 6 - Değişmece türleri	Error! Bookmark not defined.
Tablo 21 : Ünite 7 - Değişmece türleri	Error! Bookmark not defined.
Tablo 22 : Ünite 8 - Değişmece türleri	Error! Bookmark not defined.
Tablo 23 : Ünite 9 - Değişmece türleri	Error! Bookmark not defined.
Tablo 24 : Ünite 10 - Değişmece türleri	Error! Bookmark not defined.
Tablo 25 : Ünite 11 - Değişmece türleri	Error! Bookmark not defined.
Tablo 26 : Ünite 12 - Değişmece türleri	Error! Bookmark not defined.
Tablo 27 : İstanbul C1 düzeyinde değişmece türlerinin dağılımı..... Error! Bookmark not defined.	
Tablo 28 : Ünite 1 - Değişmece türleri	Error! Bookmark not defined.
Tablo 29 : Ünite 2 - Değişmece türleri	Error! Bookmark not defined.
Tablo 30 : Ünite 3 - Değişmece türleri	Error! Bookmark not defined.
Tablo 31 : Ünite 4 - Değişmece türleri	Error! Bookmark not defined.
Tablo 32 : Ünite 5 - Değişmece türleri	Error! Bookmark not defined.
Tablo 33 : Ünite 6 - Değişmece türleri	Error! Bookmark not defined.
Tablo 34 : Ünite 7 - Değişmece türleri	Error! Bookmark not defined.
Tablo 35 : Ünite 8 - Değişmece türleri	Error! Bookmark not defined.
Tablo 36 : Ünite 9 - Değişmece türleri	Error! Bookmark not defined.
Tablo 37 : Ünite 10 - Değişmece türleri	Error! Bookmark not defined.
Tablo 38 : Ünite 11 - Değişmece türleri	Error! Bookmark not defined.
Tablo 39 : Ünite 12 - Değişmece türleri	Error! Bookmark not defined.
Tablo 40 : Yeni Hitit 2 ders kitabında değişmece türlerinin dağılımı	Error! Bookmark not defined.
Tablo 41 : Ünite 1 - Değişmece türleri	Error! Bookmark not defined.
Tablo 42 : Ünite 2 - Değişmece türleri	Error! Bookmark not defined.
Tablo 43 : Ünite 3 - Değişmece türleri	Error! Bookmark not defined.
Tablo 44 : Ünite 4 - Değişmece türleri	Error! Bookmark not defined.

Tablo 45 :	Ünite 5 - Değişmece türleri	Error! Bookmark not defined.
Tablo 46 :	Ünite 6 - Değişmece türleri	Error! Bookmark not defined.
Tablo 47 :	Ünite 7 - Değişmece türleri	Error! Bookmark not defined.
Tablo 48 :	Ünite 8 - Değişmece türleri	Error! Bookmark not defined.
Tablo 49 :	Ünite 9 - Değişmece türleri	Error! Bookmark not defined.
Tablo 50 :	Ünite 10 - Değişmece türleri	Error! Bookmark not defined.
Tablo 51 :	Ünite 11 - Değişmece türleri	Error! Bookmark not defined.
Tablo 52 :	Ünite 12 - Değişmece türleri	Error! Bookmark not defined.
Tablo 53 :	Yeni Hitit 3 ders kitabında değişmece türlerinin dağılımı	Error!

Bookmark not defined.

Tablo 54 :	Ünite 1 - Değişmece türleri	Error! Bookmark not defined.
Tablo 55 :	Ünite 2 - Değişmece türleri	80
Tablo 56 :	Ünite 3 - Değişmece türleri	Error! Bookmark not defined.
Tablo 57 :	Ünite 4 - Değişmece türleri	Error! Bookmark not defined.
Tablo 58 :	Ünite 5 - Değişmece türleri	Error! Bookmark not defined.
Tablo 59 :	Ünite 6 - Değişmece türleri	Error! Bookmark not defined.
Tablo 60 :	Ünite 7 - Değişmece türleri	Error! Bookmark not defined.
Tablo 61 :	Ünite 8 - Değişmece türleri	Error! Bookmark not defined.
Tablo 62 :	Yedi İklim Türkçe B1 düzeyinde değişmece türlerinin dağılımı	84
Tablo 63 :	Ünite 1 - Değişmece türleri	Error! Bookmark not defined.
Tablo 64 :	Ünite 2 - Değişmece türleri	Error! Bookmark not defined.
Tablo 65 :	Ünite 3 - Değişmece türleri	Error! Bookmark not defined.
Tablo 66 :	Ünite 4 - Değişmece türleri	Error! Bookmark not defined.
Tablo 67 :	Ünite 5 - Değişmece türleri	Error! Bookmark not defined.
Tablo 68 :	Ünite 6 - Değişmece türleri	Error! Bookmark not defined.
Tablo 69 :	Ünite 7 - Değişmece türleri	Error! Bookmark not defined.
Tablo 70 :	Ünite 8 - Değişmece türleri	Error! Bookmark not defined.
Tablo 71 :	Yedi İklim B2 düzeyinde değişmece türlerinin dağılımı	92
Tablo 74 :	Ünite 1 - Değişmece türleri	Error! Bookmark not defined.
Tablo 75 :	Ünite 2 - Değişmece türleri	Error! Bookmark not defined.
Tablo 76 :	Ünite 3 - Değişmece türleri	Error! Bookmark not defined.
Tablo 77 :	Ünite 4 - Değişmece türleri	Error! Bookmark not defined.
Tablo 78 :	Ünite 5 - Değişmece türleri	Error! Bookmark not defined.
Tablo 79 :	Ünite 6 - Değişmece türleri	Error! Bookmark not defined.
Tablo 80 :	Ünite 7 - Değişmece türleri	Error! Bookmark not defined.
Tablo 81 :	Ünite 8 - Değişmece türleri	Error! Bookmark not defined.
Tablo 82 :	Yedi İklim Türkçe C1 düzeyinde değişmece türlerinin dağılımı	Error!

Bookmark not defined.

Tablo 83 :	Ünite 1 - Değişmece türleri	Error! Bookmark not defined.
Tablo 84 :	Ünite 2 - Değişmece türleri	Error! Bookmark not defined.
Tablo 85 :	Ünite 3 - Değişmece türleri	Error! Bookmark not defined.
Tablo 86 :	Ünite 4 - Değişmece türleri	Error! Bookmark not defined.
Tablo 87 :	Ünite 5 - Değişmece türleri	Error! Bookmark not defined.
Tablo 88 :	Ünite 6 - Değişmece türleri	Error! Bookmark not defined.
Tablo 89 :	Ünite 7 - Değişmece türleri	Error! Bookmark not defined.
Tablo 90 :	Ünite 8 - Değişmece türleri	Error! Bookmark not defined.
Tablo 91 :	Yedi İklim Türkçe C2 düzeyinde değişmece türlerinin dağılımı	Error!

Bookmark not defined.

KISALTMALAR LİSTESİ

TDK Türk Dil Kurumu

vs. vesaire

vb. ve başkaları

GİRİŞ

Dil , yaşıyan sosyal bir varlıktır. İletişim sürecinde bilgi ve görüşleri aktarmayı sağlayan bir araçtır. Zaman içerisinde dilin söz varlığında değişiklikler yaşana bilir. Dil çeşitli sebeplerden dolayı değişir. Bu sebepler, dilsel ve tarihsel etkenler başlığı altında toplanır. Tarihsel etkenler dedikte dilin ekonomik, politik, kültürel değişikliklerden etkilenmesi baz alınır. Diğer etkenlere örnek olarak, kelimeler zaman geçtikçe bir takım etkenlerden dolayı yeni anlamlar kazanmaya başlar. Temel anlamdan sıyrılarak kelimenin farklı bir anlam kazanması değişmece olarak tanımlanmaktadır.

Yabancı dil öğretiminde öğrencinin rahat bir iletişim kurması için o dilin söz varlığına, kelimelerin bağlam içerisinde kazandığı anlamlara aşına olmalıdır. Çünkü dil öğretimi, aynı zamanda kültür öğretimidir. Bir dilin söz varlığı, o dilin en büyük kültürel mirasıdır. Bu bağlamda kültür öğretiminde değişmece konusu ön sıralarda yer almaktadır.

Yabancı dil öğretiminde değişmece anlam öğrencilerin zorlandıkları konuların başında gelmektedir. Dil öğretiminde daha çok dilbilgisine önem verilmesi, değişmece anlam öğretiminin göz ardı edilmesine sebep olmaktadır. Değişmece, günlük hayatın her alanında insanlar tarafından farkında olmadan kullanılmaktadır. Değişmece, dile canlılık katması, söylenmek isteneni farklı anlamlardaki kelimelerle dile getirmesi, anlamı daha etkili kılması ve kelimelere duygu yükleme gibi özellikleri barındırmaktadır. Bu özellikler etkili bir iletişim için değişmece öğretiminin önemini gözler önüne sermektedir.

Tezin Amacı

Araştırmanın amacı, alt başlıklar halinde şu şekilde açıklanabilir:

- Yabancı dil olarak Türkçe öğretiminde kullanılan ders kitaplarında yer alan değişmece anlamları saptamak,

- Değişmece anlamları türlerine göre sınıflandırmak,
- Her düzey için değişmece türlerin kullanım sıklığına yer vermek,
- Farklı kurumlar tarafından yayınlanan ders kitapları arasındaki farklılıkları incelemek,
- Alanyazınında bundan sonra değişmece konusu ele alacak olan araştırmalarda kaynaklık etmek.

Araştırmanın Önemi

Dille ilgili yapılan bilimsel araştırmalara bakıldığında, bir çok farklı tanımla karşılaşılmaktadır. Dil en kolay şekilde iletişim aracı olarak tanımlanmaktadır.” Dil, insanlar arasında anlaşmayı sağlayan tabii vasıta, kendi kanunları içerisinde yaşayan ve gelişen canlı bir varlık, millet birleştiren, koruyan ve onun ortak malı olan sosyal bir müessese, seslerden oluşmuş muazzam bir yapı, temeli bilinmeyen zamanlarda atılmış bir gizli antlaşmalar ve sözleşmeler sistemidir”(Ergin,1982:4).

Dili, “milli kültürün temel unsuru” olarak gören Ziya Gökalp`in (1975) yanı sıra, Kaplan da(1983) dilin kültürle olan ilişkisine atıf yaparak dili, “muazzam bir kültür hazinesi” olarak tanımlamıştır.

Kelimeler, en büyük kültür aktarıcılarıdır. Türkçe, hem kelime, hem de değişmece bakımından oldukça zengin bir dildir. Özellikle, değişmecenin Türkçede geniş zengin kullanım alanı vardır. Türkçede değişmecenin bu denli geniş kullanımı ister ana dil öğretimi, isterse de yabancı dil öğretiminde önemini bir kez daha göstermektedir.

Türkçenin ana dil olarak öğretiminde değişmece ile ilgili pek çok kaynak olduğu görülmektedir. Yabancı dil olarak öğretiminde ise alanyazınında sınırlı sayıda araştırmalar mevcuttur. Bu açıdan değerlendirildiğinde araştırmanın gelecekte anlam, anlam türleri, değişmece anlamla ilgi yapılacak çalışmalara katkıda bulunması amaçlanmaktadır.

Araştırmanın Soruları

Problem Cümlesi

Araştırmada ”yabancı dil olarak Türkçe ders kitaplarındaki okuma metinlerinde hangi değişmece türleri yer almaktadır” problem cümlesinden yola çıkılmıştır.

Alt Problemler

- Yabancı dil öğretiminde değişmece anlamın önemi nedir?
- Değişmece türleri hangileridir?
- Ders kitaplarındaki okuma metinlerinde değişmece anlama ne kadar yer verilmiştir?
- Okuma metinlerinde hangi değişmece türleri kullanılmıştır?
- Düzey bazında değişmece türlerinin kullanıma ne kadar yer verilmiştir?
- Yabancı dil olarak Türkçe öğretiminde kullanılan kitaplar değişmece anlam türleri ve kullanım sıklığı bakımından değişiklik gösteriyor mu?

Varsayımlar

Araştırmada kullanılan ders kitapları değişmece türleri bakımından zengindir.

Kapsam ve Sınırlılıklar

Araştırmada yabancı dil olarak Türkçe öğretiminde kullanılan ders kitapları incelenmiştir. İstanbul Yabancılar Türkçe Öğretimi, Yeni Hitit Yabancılar için Türkçe, Yedi İklim Türkçe araştırmada yer alan eğitim materyalleridir.

Araştırmada yukarıda belirtilen ders kitaplarında esas okuma metinleri incelenmiştir. Ünite sonlarında “Kültürden Kültüre” ve “ Serbest Okuma” bölümlerinde yer alan metinler araştırmaya dahil edilmemiştir.

Araştırma, orta (B1, B2) ve üst düzey (C1, C2) ders kitapları ile sınırlandırılmıştır.

BİRİNCİ BÖLÜM

İLETİŞİM VE DİL

1.1 İletişim Nedir ?

İletişim, kişiler arasında duygu, düşünce ve fikirlerin karşılıklı aktarılmasıdır. İletişim, geçmişten günümüze insanoğlu ile birlikte var olan ve gelişen bir olgudur. “Çünkü insan, doğduğu günden itibaren çevresiyle ve diğer insanlarla etkileşim halinde olan, onlara iletiler gönderen veya onlardan iletiler alıp bu iletileri yorumlama ve anlamlandırma yeteneklerine sahip olan, ayrıcalıklı ve sosyal bir varlıktır”(Yalçın ve Şengül,2007:749). İnsanların tarihin ilk dönemlerinde toplu halde yaşaması, sürekli doğayla etkileşim halinde olması ve bu süreçte bilgilerin aktarılıp paylaşılması iletişim kurulmasını zorunlu kılmıştır (Yaylagül,2006;Küçük, 2012).

İletişim, sosyoloji, dilbilim, felsefe, psikoloji vb. bilimlerin ilgi alanı içerisinde olduğundan dolayı birçok farklı tanımla bulunmaktadır. TDK (2019), iletişim kavramını “ Duygu, düşünce veya bilgilerin akla gelebilecek her türlü yolla başkalarına aktarılması, bildirişim, haberleşme, kommunikasyon” şeklinde tanımlamaktadır. Zıllıoğlu'na (2007:22) göre iletişim, “anlamları itibarıyla uzlaşmış simgeler yoluyla değişik zaman ve mekan boyutlarında gerçekleşen bilgi, düşünce ve duyguların aktarılması ve alışverişidir.”

Fiske (1996) iletişimi “enformasyon yayma, yüz yüze konuşma, edebi eleştiri” olarak tanımlarken, Sillars'a (akt.Akgül,2014:13) göre iletişim “ iletilmek istenen materyalin, ilgili herkes tarafından tamamen anlaşılabilmesi amacıyla, bilgi, kanaat ya da düşüncenin, yazı, konuşma ve görsel araçlarla ya da bunların bir arada kullanılmasıyla iletilmesi, alınması veya değiştirilmesidir.”

İnsan, toplumsal ve biyolojik bir varlıktır. Dolayısıyla birikimlerini, duygu ve düşüncelerini paylaşmak ihtiyacı duyar. İletişim de insanın bu ihtiyacını karşılama doğrultusunda ortaya çıkar. İnsan, varlığını ve toplumsal

ilişkilerini iletişim aracılığı ile sürdürür (Aziz, 2010). Bu bakımdan iletişim, “ toplumsal yapının sürekliliğini sağlayan bir araç, toplumları ve örgütleri birarada tutan bir harç ilişkisidir”(Ertike, 2012).

1.2 Dil Nedir ?

Dil, bir iletişim, anlaşma aracıdır. Dil nedir? sorusuna verilen her bir cevap dilin bir özelliğini belirtmektedir. TDK (2019), dili “insanların düşündüklerini ve duyduklarını bildirmek için kelimelerle ve işaretlerle yaptıkları anlaşma, lisan, zeban” olarak tanımlamaktadır. Aksan`a (2010:13) göre dil, “düşünce, duygu ve isteklerin, bir toplumda ses ve anlam yönünden ortak olan öğeler ve kurallardan yararlanarak başkalarına aktarılmasını sağlayan çok yönlü, çok gelişmiş bir dizgedir”. Ergin (1982) ise daha kapsamlı bir tanımla dili, “insanlar arasında anlaşmayı sağlayan tabii vasıta, kendi kanunları içerisinde yaşayan ve gelişen canlı bir varlık, millet birleştiren,koruyan ve onun ortak malı olan sosyal bir müessese,seslerden oluşmuş muazzam bir yapı, temeli bilinmeyen zamanlarda atılmış bir gizli antlaşmalar ve sözleşmeler sistemi” olarak açıklamaktadır. Dilin bir iletişim aracı olduğunu belirten Özbay da (2006) hayatın her alanında mühim işlevlere sahip olan dilin önemine vurgu yapmaktadır.

1.3 İletişim – Dil İlişkisi

Dil ile iletişim arasında ayrılmaz bir ilişki bulunmaktadır. Dilin işlevlerinden bahsedilirken, ilk olarak iletişimden söz edilmektedir. Dilin tanımlanmasında iletişim aracı olarak gösterilmesi bu iki olgu arasındaki güçlü bağı yansıtmaktadır.

İletişimin öğelerinden olan iletinin paylaşılması dil vasıtasıyla hayata geçmektedir. “Dil olmadan üretilen iletiler karşı tarafa aktarılamaz ve karşılıklı bir iletişim süreci iletişim gerçekleştirilemez. Bu yönüyle iletilerin aktarılmasını sağlayan dil, insanlar arasında iletişimin gerçekleşmesine zemin

hazırlayarak, kendi bünyesinde yaratmış olduğu göndergelerle, anlatma becerisini ve işlevini gerçekleştirir” (Gür, t.y. :4).

“Dil, insanlara varlıklarını hatırlatır, onları sosyalleştirir ve onlara ortak yaşam alanları sunarak iletişimi etkin kılacak topluluklar oluşturur. Bu da iletişimi oluşturacak ve geliştirecek insan kitlelerinin oluşumuna ve dolayısıyla da iletişimin sürekliliğine olanak sağlar” (Yalçın ve Şengöl,2007:768).

İKİNCİ BÖLÜM

ANLAM TÜRLERİ

2.1. Anlam Nedir ?

Anlam kuramı dilbilim,felsefe gibi bir çok farklı dalların esas odak noktalarından birini oluşturmaktadır. Yüzyıllar boyunca “Anlam nedir?” sorusuna dilbilimciler ve filozoflar tarafından farklı tanımlar öne sürülmüştür. Felsefi açıdan tarihte ilk kez bu konuyu Platon anlam ve kelimeler(adlar) bağlamında ele almaya çalışmıştır. Kratylos dialogunda Platon’a göre (M.Ö 427-347) anlam, nesneye atıfta bulunmaktır. Anlam, karşıdaki kişiye anlatılmak istenen varlığa işaret etmektir. Kelimenin anlamı ile atıfta bulunduğu nesne aynıdır. Platon’a göre, dil dışı bir öge olan adların anlamı, belirli sesler aracılığı ile yansıtılmaktadır (Çakmak,1991).

XX. yüzyıl dilbilim alanında yapısalcı yaklaşımla yenilik getiren Ferdinand de Saussure, dilin bir sistemi olduğundan yola çıkarak anlam konusuna değinmiştir. Saussure, anlamı “gösterilen,gösteren ve gösterge” kavramları çerçevesinde incelemiştir. Gösterge kavramını dilbilimde ilk kez kullanan isviçreli dilbilimci (1998), zihinde oluşan “gösterilen” ve onu oluşturan ses topluluğu olan “gösteren” arasındaki bağın rastlantısal olduğunu ve dil göstergesinin nedensiz olduğunu belirtmiştir.

Sözlüklerde anlam kelimesinin tanımları arasında benzerlik olduğu görülmektedir. TDK(2019) anlam kelimesini “bir kelimededen, bir sözden, bir davranış veya olgudan anlaşılan şey, bunların hatırlattığı düşünce veya nesne, mana, feal, mehva, deme, mazmun, medlul, valör” olarak tanımlarken, Dilbilim Sözlüğünde (2011) “ bir dil birimin ifade ettiği kavram, tasarım, düşünce.” şeklinde açıklanmıştır.

“Anlam, dile ilişkin gündelik deneyimimizin dolaysız ve temel bir verisidir” (Tamba,1998:5). Tekin’e (2006:14) göre anlam “ bir kelimenin anlattığı fikirdir”. Aynı şekilde Karaağaç (2013) anlamı elde edilen bilgilerin yorumlanma şekli

olarak ifade etmiştir. “Dilde birer gösterge niteliğiyle yer alan, insanın dünya bilgisine dayalı birtakım belirleyicileri bulunan sözcüklerin belli bir bağlam ve belli bir konu içinde ilettikleri kavram anlamdır” (Aksan,2005:48).

2.2. Temel Anlam

Literatürde “gerçek anlam, düz anlam, yalın anlam” gibi farklı adlandırmaları da olan temel anlam “bir ses bileşiminin başlangıçta yansıttığı, ilk ve asıl kavramdır” (Aksan,2000:186). Temel anlam, “ kelimelerin, söz takımlarının, cümle ve paragrafların çıplak sözlük anlamlarında kullanılmasından meydana gelen anlatımdır” (Kabaklı,2006:188).

“Sözcüğün dilin kullanımı süreli olarak kazanarak belli bir zaman dilimi için sabitlenmiş anlamlara,başka bir deyişle, tek alındığında da kavrayışımızda uyandırdığı sözlüklere girmiş anlamlara temel(gerçek) anlam diyoruz “(Uğur, 2007:21).

“Temel anlam bir sözcüğün yan anlamına (connotation) karşılık olarak nesnel, sözlüksel ve kelimenin herkes tarafından duyulur duyulmaz kabul gören ilk anlamını ifade eder “(Akşehirli,2004:50).

Holman ve Harmon (1986), bir kelimenin temel anlamının, orijinalin süslemesiz tam anlamı olduğunu söylemektedir. Gray (1984), temel anlam, ikincil veya sembolik veya mecazi anlama atıfta bulunmadan, en gerçek, kesin ve sınırlı anlam diye tanımlamaktadır.

“Mantıkta temel anlam, bir kavramın, kapsamına (şümül, extension) giren bütün nesnelere uygulanabilmesidir. Bu nedenle genellikle kapsam terimiyle özdeş olarak kullanılır. Kelimenin temel anlamda kullanılması, o kelimenin potansiyel göndergelerinden birinin teşhis edilmesidir. Mesela, “KUŞ” kelimesinin potansiyel göndergesi, KUŞ'un kapsamına giren bütün nesnelerin oluşturduğu kümedir” (Akşehirli,2004:62).

2.3. Yan Anlam

“ Yan anlam , başat (temel) anlama bağımlı izlenimlerdir; kavrama ya da nesneye sonradan yapışık kalmış, onlara ad olmuş, böylece kavramsal anlam özelliği kazanmışlardır” (Uğur,2007:22).

Yan anlam, “kelimenin fertlere, gruplara, kontekste göre değişen ikinci dereceden,duygusal,ilhama bağlı anlamlardır. Yan anlamı “bir işaretin duygusal değerlerinin toplamı olarak” açıklayan Karaağaç (2013) kelimenin gerçek anlamından sıyrılarak kazandığı tüm yeni anlamları yan anlam olarak yorumlamaktadır.

“Yan anlam, çoğu sözcüğün doğasında bulundurduğu olumlu ve olumsuz bağlantıların çeşitliliğini ifade eder. Aynı sözcük insanların tecrübelerine göre farklı yan anlamlara sahip olabilir. Mesela, “Ali alışveriş yaparken tasarruf etmeyi sever” cümlesinde “tasarruf” kelimesi insanlara göre farklı algılanabilir. “A” kişisi buradaki tasarrufu “tutumluluk” olarak algılarken “B” kişi tasarrufu “cimrilik” olarak yorumlayabilir” (Barut ve Odacıoğlu,2018:936).

Akşehirli (2004) bir kelimenin yan anlam kazanmasında ferdi,toplumsal,tabii sebeplerin rol oynadığını belirtmektedir. Yan anlamlar bilinçsiz bir mantığa sahip olduklarını ve serbest çağrışım niteliği taşıdıklarını ifade ederek kelimenin yan anlam kazanmasında dört nedene yer vermektedir :

- İnsanın psikolojik yapısı
- Sosyal çevre
- Ferdi yaşantılar
- Kelimeler ve cümleler arası ilişkiler (Dil içi bağlam) .

2.4 Değişmece Anlam

Değişmece anlam, kelimenin gerçek anlamı dışında kullanılmasıdır. Benzetme amacı olmadan kelime farklı bir anlam kazanır. “Değişmece anlam, sözcüğün kendi sözlük anlamından büsbütün kayarak başka bir sözcüğün yerinde kullanılmasıdır” (Gencan,2001:544). Uğur (2003) yalnız bir bağlam içerisinde oluştuğunu belirterek, kelimenin belli bir süreliğine başka bir kelimenin anlamını kazanmasını yan anlam olarak tanımlamaktadır.

Değişmece anlam, bir mesajı, düşünceyi, fikri iletme için kelimelerin gerçek anlamının ötesine geçen anlamlardır. Değişmece anlam, dinleyicinin veya okuyucunun zihninde, kelimelerin gerçek anlamının veya bilinen kullanımının ötesine geçen bir görüntü, çağrışım veya başka bir etki yaratmayı amaçlayan ifadedir. Perrine (1983) değişmece anlamı konuşmacının kasıtlı olarak bir kelimeyi başka bir anlama atıfta bulunarak alışık olmayan bir şekilde dile getirme yolu olarak tanımlamaktadır. Brashaw’a göre (2002) değişmece anlam, kelimenin anlamının incelenmesiyle anlaşılamayan kelime bileşimleridir.

Değişmece anlam, dilin sanatsal kullanımının en büyük göstergelerinden biridir. Değişmece anlam, temel olarak bir fikri daha canlı hale getirmek, dilin anlatımını daha güzel ve etkili kılma işlevini görür. Değişmece anlam dile canlılık, çarpıcılık katar. Ayverdi (2005:1968) değişmece anlamı “ifadeye kuvvet ve güzellik vermek için benzerlik veya daha değişik bir ilgiye dayalı olarak gerçek anlamı dışında kullanılan söz” olarak tanımlamaktadır. Sözün etkisinin artmasına, herhangi bir konunun daha iyi kavranmasına zemin yaratır (Macit ve Soldan, 2008). Bunun yanı sıra, Kabaklı (2006:188) değişmece anlamı “ bir dilin görünmeyen, herhangi bir sözlükte bütünüyle toplanıp görünmesine imkan olmayan bir zenginlik” olarak ifade etmektedir.

TDK (2019), değişmeceyle ilgili iki farklı tanıma yer vermektedir; “1. Bir ilgi veya benzetme sonucu gerçek anlamından başka anlamda kullanılan söz. 2. isim Bir kelimeyi veya kavramı kabul edilenin dışında başka anlamlara gelecek biçimde kullanma, metafor.”

Geleneksel dilbilimde değişmece anlamla ilgili benzer görüşlerin yanı sıra,

farklı fikirler de bulunmaktadır. Bilgin, konuyu diğer dilbilimcilerden aksine farklı bir bakış açısı sunmuştur. Değişmece anlamı ayrı bir sınıf olarak değerlendirmeyerek yan anlamın üstlendiği anlamsal görevlerden biri olarak gören Bilgin (2013), bu bağlamda değişmece anlama sahip sözcüğün yansıttığı kavramla ilgili kullanımının geçici olduğunu belirtmektedir.

Saraç (2010) değişmecede kelime ile onun ifade ettiği anlam arasındaki ilişkiye dikkat çekerek aslında değişmecede kelimenin temel anlamı ile kazandığı yeni anlam arasındaki ilişkinin gerçek dışı olduğunu belirtmektedir.

Kelimenin gerçek anlamından uzaklaşıp kazandığı yeni anlam, kelimeye çokanlamlılık kavramını kazandırır. Gencan (2001) değişmece ve çokanlamlılığın tanımını ele alarak, aslında değişmecenin de bir tür çokanlamlı olduğunu anlatmaktadır.

Alanyazında değişmece türlerinin sınıflandırılmasında farklılıklar mevcuttur. Perrine (1983) 12 değişmece türüne yer vermiş, bunları benzetme, eğretilme, kişileştirme, düzdeğişmece, hitapetme (tevcih-i kelim), kapsamlama, sembol, alegori, paradoks, abartma, ironi ve tefrit olarak sınıflandırmıştır. Leech ise (1981) ironi, eğretilme, düzdeğişmece, abartma, benzetme, kişileştirme ve arıksayış adı altında 7 farklı türün olduğunu belirtmiştir.

Geleneksel sınıflandırmalarda değişmece türleri eğretilme, değinmece, benzetme, kişileştirme, konuşturma, iğneleme şeklinde değerlendirilmiştir. Saraç(2010) sınıflandırmasında düzdeğişmece ve eğretilmeyi ele almış, geri kalan değinmece, benzetme, kişileştirme ve konuşturmayı söz sanatları adı altında incelemiştir. Uğur (2007) değişmece türleri başlığı altında benzetme, eğretilme, değinmece, yoksunlama, düzdeğişmece, niceleme şeklinde bir sınıflandırma yapmıştır. Edebiyat Terimleri Sözlüğünde (2004) değişmecenin, eğretilme, düzdeğişmece, benzetme, değinmece, iğneleme, kişileştirme ve konuşturma gibi sanatların ortaya çıkmasında başlıca rol oynadığı vurgulanmaktadır. Dilbilim Sözlüğü (2011), değişmece adı altında eğretilme, düzdeğişmece, benzetme, dokundurma, kişileştirme ve konuşturmanın kastedildiğini; bir başka deyişle değişmece, bu söz sanatlarının ortak adı olmasını belirtmiştir.

2.5 Düzdeğişmece

Benzetme amacı olmadan, bir kelimenin diğer kelimenin yerine kullanılmasına düzdeğişmece denir. Konuyla ilgili yapılan tanımlarda düzdeğişmecenin en önemli özelliği olan benzetme amacı olmadan anlam kazanmasıdır. TDK (2019) düzdeğişmeceyi “benzetme ilgisi bulunmaksızın, neden sonuç gibi türlü ilişkilerle bir sözcüğün başka bir sözcük yerinde kullanılması” olarak tanımlamıştır. Dilbilim Sözlüğünde (2011) “benzetme amacı bulunmaksızın ya da dizimde bulunan öğeler arasında bütün-parça, neden-sonuç, genel-özel, somut-soyut ilişkiler kurulması yoluyla oluşan değişmece türü “ olarak geçmektedir. Tekin’e göre (2006) bir kelimeyi benzetme amacı olmadan kendi anlamı dışında bir anlamda kullanılmasına düzdeğişmece denir. Soysal (2005) düzdeğişmeceyi, benzetme ve eğretilemedeki benzetme ilgileri bulunmadan yapılan bir değişmece türü olarak tanımlamaktadır. Panther ve Radden (1999), düzdeğişmecenin bir şeyin adını, yakından ilişkili olduğu başka bir şeyin adıyla değiştiren bir değişmece şekli olduğunu belirtmişlerdir. Kocakaplan (2007) benzetme amacıyla kelime başka bir kelimenin yerine kullanıldığı takdirde düzdeğişmece olamayacağının altını çizmektedir.

Aksan (2005) konuyla ilgili “bir kavramın, kendisi kullanılmadan, ilgili, bağıntılı olduğu bir başka kavramla, bir başka göstergeyle dile getirilmesi” şeklinde tanımlayıp örnek olarak *beyaz perde-sinema*, *raket-tenişçi* ifadelerine yer vermiştir.

Lakoff ve Johnson (2005) “Metaforlar; Hayat, Anlam ve Dil” adlı eserinde düzdeğişmeceyi bir şeyin başkasına atıfta bulunması için kullanılması olarak tanımlayarak “jambonlu sandviç onayı bekliyor” örneğini verir. Bu örnekte sandviçe, insanlara ait niteliğin aktarıldığı gibi gözükse de, aslında sipariş eden kişiye atıfta bulunmaktadır.

Alanyazında düzdeğişmeceyi diğer değişmece anlamlardan farklı kılan niteliklere sahip olduğu görülmektedir. Saraç (2012) düzdeğişmecenin özelliklerini şu şekilde sıralar:

- Kelimenin gerçek anlamı dışındaki bir anlam olmalıdır.
- Benzerlik dışında bir ilgi bulunmalıdır.

- Gerçek anlamın anlaşılmasına bir engel (karine-i mania) bulunmalıdır.

Düzdeğişmecenin meydana gelmesini sağlayan çeşitli ilgiler vardır. Tok'a göre (2011) bu ilgiler şunlardır ; parça-bütün ilişkisi, sebebiyet ilgisi, genellik-özellik, lazimiyet- melzumiyet ilgisi, aliyet ilgisi.

Uğur (2007) düzdeğişmecenin günlük yaşantımızda geniş bir şekilde kullanılmasının amacını “bir yandan sözcük tutumluğunun sağlanması, kimi kez kaba sözcüklerin kullanımından kaçınılması,yerine geçirilen asıl kavramla ilgili kimi anlamların öne çıkarılması yada vurgulanması” olarak açıklamaktadır.

Alanyazında değişmece ve düzdeğişmecenin öğrenciler tarafından ayırt edilmesinde zorlandıkları görülmektedir. Bu iki anlam türü arasındaki en büyük fark benzetme amacının olup olmamasına bağlıdır. Lakoff ve Johson (2005) değişmecenin başlıca fonksiyonunun anlama olduğunu belirterek bir şeyi diğerine göre hayal etmenin onu düzdeğişmecedan farklı kılan esas nitelik olduğunu belirtmiştir. Düzdeğişmecedan ise esas amaç bir şeyi diğerinin yerine geçecek şekilde kullanılmasıdır. Bu iki tür arasındaki diğer farkları aşağıdaki şekilde izah etmişlerdir :

- Metaforun (değişmecenin) esas fonksiyonu anlama, metonominin (düzdeğişmecenin) ise hem referans, hem anlamadır.
- İkisi de sistematik olsa da, metafor , bir şeyi diğerine göre hayal etmedir. Metonomi ise bir şeyi diğerinin yerine geçecek şekilde kullanmaktır.

2.6 Eğretileme

Alanyazınında “ metafor, istiare, deyim aktarması” olarak da bahsedilen eğretileme, benzetme amacıyla bir kelimenin diğerinin yerine geçici olarak kullanılmasıdır. Eğretilemde kelime gerçek anlamı dışında benzerlik ilgisiyle başka bir anlamda kullanılır. “Bir tasavvurun daha canlı, daha bilinen bir diğer tasavvurun işaretiyle ortaya konulmasıdır” (Filizok,2001:118). Eğretileme “aralarında eşdeğerlik ilişkisi kurulan anlamlı öğelerden birini, öteki yerine kullanma sonucu oluşan değişmece türüdür”(Dilbilim Sözlüğü;2011:112).

Meyer (2009), eğretilemeyi değişmecenin zayıf bir benzeri, genel ve tanıtıcı olarak görmektedir. Richard cesurdur yerine Richard aslandır ifadesi

kullanıldığında eğretileme cesur özelliğini açık bir şekilde belirtmek yerine, dinleyicinin bu sonuca varmasına olanak sağlar.

Eğretileme, benzetme ve değişmece ile benzer özelliklere sahiptir. Özkırımlı (1991), kelimeler arasındaki benzeme odaklı ilişkiye dikkat çekerek kelimenin yeni anlam kazanmasını eğretileme olarak yorumlamaktadır.

Eğretilemenin temeli benzetmeye dayansa da, bu iki kavramı birbirinden farklı kılan barındırdıkları öğelerdir. Eğretileme, benzeyen ve benzetilenden sadece birinin iştirakiyle oluşur. Benzetmede ise dört öğe bulunmaktadır ; benzeyen, benzetilen, benzetme yönü, benzetme edatı. Bunlardan en az ikisinin kullanımıyla benzetme yapılır. Eğretilemede ise benzeyen ve ya benzetilenden birinin bulunması yeterlidir. Örnek olarak, genç bir kız için yapılan *fidan gibi* ya da *ceylan gibi* benzetmelerinde *Gibi* edatı kaldırıldıkda birer eğretilemeye dönüşür (Aksan, 2016).

Eğretileme kullanılan öğelerine göre üç ana başlıkta sınıflandırılır;

- Açık eğretileme - benzetmenin esas iki ögesinden sadece kendisine benzetilen kullanılır. Çotuksöken (2012) açık eğretilmeyi “bir varlığı,kendi adıyla değil de herhangi bir yönden benzetildiği başka bir varlığın adıyla anması” olarak açıklar. Örnek olarak kurnaz biri yerine tilki kullanılabilir.
- Kapalı eğretileme – sadece benzeyen kullanılır. *Eteğini havalandırarak esen / Kış boyunca düşündüğü bahar yeli* –bahar yeli bir kadına benzetilmiştir.
- Temsili eğretileme – zihinde tek bir şey düşünülerek, eğretilemelerin ard arda sıralanmasıyla . verilen ipuçları doğrultusunda okuyucu eğretilemeyi anlar. (Tok,2011). *Sessiz Gemi* şiirinde gemiye ait özelliklerden bahsederek benzetilen *ruh* kastedilmiştir (Soysal,1992).

2.7 Benzetme

Anlatımı kuvvetlendirmek için iki kavram arasında zayıf olanın güçlü olana benzetilmesine benzetme denir. Dünya dillerine özgü bir tutum olan benzetme, anlatımı daha etkin kılmak için kavram ve ya nesnenin bir özelliğinden faydalanarak başka bir nesne, kavramı anlatırken esas olanı anımsamakla yapılır

(Aksan,2016).

Benzetmede dört öge bulunur:

1. Benzeyen – nitelikçe zayıf olup güçlü olana benzetilmek istenen öge.
2. Benzetilen – nitelikçe güçlü olan öge.
3. Benzetme yönü – iki varlık arasında benzetmenin şeklini,mahiyetini bildirir (Tok,2011).
4. Benzetme ilgeci.

Ahmet, aslan gibi cesurdur örneğinde *aslan-benzetilen, gibi – benzetme edatı, cesur – benzetme yönü, Ahmet- benzeyen* ögedir.

Tekin'e göre (2006) benzetilen ögeler arasında benzetme yönü akli, hissi, hayali ve vehmi ilgi kurar. "Benzeyen ile benzetilen arasında ilgi bir yöndedir (müfred). Birkaç benzetme yönünün anlam açısından birbirine bağlı olması (mürekkab) gerekir. Eğer olmazsa benzetme olmaz."

Benzetme kullanılan öge sayısına göre dört tipi vardır:

1. Ayrıntılı benzetme – Bir teşbihte dört ögenin de bulunmasıdır. *Ağzımda bal gibi tatlı bir türkü*
2. Kısaltılmış benzetme – benzetme yönü bulunmaz. *Bunlar beygir değil, âdeta iki iskelet!*
3. Pekiştirilmiş benzetme – benzetme ilgeci kullanılmaz. *Gönül kuşu kalktı, uçtu havaya*
4. Yalın benzetme - benzetme yönü ve benzetme ilgeci bulunmaz. *İnsan bir ormandır* (Bilgin,2013).

Benzetmenin tartışıldığı ilk zamanlarda değişmeceyle aralarında bir fark olmadığı, aynı tür olduğuna inanılmıştır. Değişmece ve benzetmede farklı cümle kalıpları kullanılsa da, geleneksel olarak neredeyse aynı anlamı ifade ettikleri ve bir değişmecenin benzetme olarak yorumlanabileceği düşünülmüştür. Aristoteles *Retorik* eserinde aralarında az bir fark olsa da, benzetmenin bir değişmece olduğunu ve değişmecenin kısaltılmış bir benzetme olduğunu belirtmiştir.

Son dönemlerde yapılan araştırmalarda, benzetme ve değişmecenin aynı olmadığı, bu iki türü kavramanın bireyin farklı anlama süreçlerine dayandığı

belirtilmiştir. Glucksberg (2003) , kümeleme modelinde benzetmenin açık ifadeleri içeren bir karşılaştırma süreci olarak anlaşılabilirliğini, değişmecenin ise bir kategorizasyon süreci olarak anlaşılabilirliğini öne sürer. Örnek olarak “*Avukatım köpekbalığı gibidir*” cümlesinde “*köpekbalığı*” bir deniz canlısını ifade etmektedir. “*Avukatım bir köpekbalığıdır*” cümlesinde *köpekbalığı*” kelimesi gerçek bir canlıyı ifade etmemektedir. Avukat bir avcı olarak sınıflandırılır ve köpekbalığı avcıları temsil etmek için kullanılır. Yani, bu sınıflandırmayı adlandırmak için 'köpekbalığı' terimine yer verilerek gerçek köpekbalığının örneklediği soyut metaforik kategoriye atıfta bulunulur.

2.8 Değınmece

Kelimenin hem gerçek, hem de değışmece anlamda kullanılmasına mümkün kılan, anlatımı üstü örtülü şekilde ifade edilmesine değınmece denilmektedir. TDK, değınmeceyi “bir sözü gerçek anlamının dışında kullanma, düşünöleni dolaylı olarak anlatan, üstü kapalı, sitemli, dokunaklı söz” olarak açıklamaktadır. Soysal’a göre (1992) değınmece, belli bir sebep ve gerçeğe dayalı olarak bir sözün hem gerçek, hem de mecaz anlamıyla kullanılmasıdır. *Şu karşıma göğüs gerip / taş bağırlı tağlar* örneğinde dağların bağrıların taş olması gerçeğı yansıtmaktadır. Anlatmak istenen anlam ise geçit vermedikleri için dağların duygusuzluk ve acımasızlıkla nitelendirilmesidir.

Kölekçi (1999) değışmece anlamın esas olduğı değınmeceyi, bir hedefi aksini ifade eden kelime ve ifadelerle anlatma şekli olarak yorumlamaktadır.

Değınmece, açık bir şekilde kullanılması doğru olmayan sözlerin anlatımında kullanılır. Gerçek anlamı bulundurmakla birlikte, asıl aktarılmak istenen kelimenin değışmece anlamıdır. *Kapımız her zaman açıktır* örneğinde gerçek anlam olarak kapının hiç kapanmadığı ifadesi var. Ancak anlatılmak istenen *her zaman bekleriz* ifadesidir. *Onun kulağı deliktir* ifadesi kulağın gerçekten delik olması değil, kişinin her şeyden haberdar olmasını anlatır (Tok, 2011).

Uğur (2007) değışmecedde, kelimenin gerçek anlamlı karşılığını *değinen*, değışmeceli anlamını ise *değınilen* olarak tanımlamaktadır. Örnek olarak *yüzü kıpkırmızı olmuştu* cümlesinde gerçek anlamıyla değinen,

değişmeceli anlamı “çok utanmıştı” ifadesi olduğu için değinilendir.

Türkçe, kinayeli deyimler bakımından zengin bir dildir. *Eli açık – cömert, eli uzun* - hırsızlığı ifade eder ama insan elinin gerçekten açık, eli uzun olabilir (Tekin, 2006).

2.9 İğneleme

Dokundurma, taşlama, tariz gibi adlandırmalarla da bilinen iğneleme söylenen ifadenin tam tersinin anlaşılmasıdır. Tok’a göre (2011:227) iğneleme “İfadeyi ince bir üslupla muhatabından başka bir yöne çevirme sanatıdır”.

İzahlı Edebi Sanatlar Antolojisi’nde (1960) iğneleme kişiyi, müşkül duruma sürükleyerek onu psikolojik bir işkenceye maruz bırakmak için maksadımızı gerçek şeklinden başka bir şekilde ifade etmek olarak tanımlanmaktadır.

“Sözcüğün ya da sözcük öbeğinin, kimi kez gerçek, kimi kez de değişmece anlam içeriğinin karşıtını, olumsuzunu, kimi kez de dışlayıcı çelişenini bildirmek amacıyla kullanılması sonucu oluşan değişmece türüdür. Bu değişmeceye başvurulmakla, sözü edilen varlık, o niteliğin, tözün, özelliğın vb. yoksun kılınması amaçlanır”(Uğur,2007:128).

İğneleme, “ ustalıkla bir tarafı gösterip diğer tarafı kastederek, incelik ve saygınlıkla itirazda bulunma, dokundurma, gizli bir istihza sanatıdır”(Soysal,1992: 84). Obur bir kişi için söylenen *amma az yiyorsun* iğnelemedir (Tekin,2006).

2.10 Kişileştirme Ve Konuşturma

“Tabiatta bulunan insan dışındaki bütün varlıkları, her türlü eşyayı, imgesel/simgesel yaratıkları insanlar gibi davrandırma ve canlandırmaya kişileştirme denir. Bu kişileştirmeyle varlıklar yeni imajlar ve kimlikler kazanırlar” (Aktaş,2004:121). “Kişileştirme, konuşma yeteneğı bulunmayan varlıkları konuşturma sanatıdır” (Soysal,2005:50).

Kişileştirme, insan dışındaki varlıklara insana mahsus özelliklerin verilmesidir. *Gül hasretinle yollara tutsun kulağını / Nergis gibi kıyamete dek çeksın intizar* örneğinde gülün dinlemesi, nergisin hasret çekmesi insana ait

özelliklerin tabiata aktarılmıştır (Aktaş,2002).

Lakoff ve Johnson (2005), kişileştirmeyi fiziksel nesneyi ayırıcı kişi olarak belirleyen metaforlar olarak açıklar. Her biri bir kişinin farklı niteliklerini yahut bir kişiye bakma tarzlarını seçen çok geniş bir alanı kavrayan genel kategori diye tanımladıktan sonra “ *Enflasyon tasarruflarımı çaldı / Enflasyon bizi duvara çiviledi* “ örnekleriyle kişileştirmenin insanın niteliklerine göre değiştiğini açıklar. Burada aslında daha spesifik olan metafor “*enflasyon bize düşmandır*”. Açıklaması zor , soyut bir şey olan enflasyonu “enflasyon bir düşmandır” metaforu sayesinde neden maddi kayıplarımızın olduğunu anlatır.

Konuşturma, insan dışındaki varlıklara konuşma yetisinin verilmesidir. Her konuşturmanın olduğu yerde kişileştirme var olduğu halde, her kişileştirmenin olduğu yerde konuşturma olmayabilir (Soysal,1992:50). Kişileştirmenin olduğu yerde kapalı eğretileme bulunmaktadır.

Konuşturma ve kişileştirmeye en çok fabllarda, hikaye ve romanlarda rastlanır (Kabaklı,2006).

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

YÖNTEM

3.1. Araştırmanın Modeli

Araştırmada nitel araştırma yöntemi olarak durum araştırması deseni kullanılmıştır.

Nitel araştırmayı, “gözlem, görüşme ve doküman analizi gibi nitel veri toplama tekniklerinin kullanıldığı, algıların ve olayların doğal ortamda gerçekçi ve bütüncül bir biçimde ortaya konmasına yönelik nitel bir sürecin izlendiği araştırma” olarak tanımlamak mümkündür (Yıldırım ve Şimşek, 2008:39).

Nitel araştırma yöntemlerinden biri olarak kullanılan durum çalışmasıyla ilgili alanyazınında farklı isimlendirmeler mevcuttur. Vaka çalışması, örnek olay incelemesi gibi adlandırılmaların yapıldığı durum araştırması küçük bir alanı veya sınırlı bir sistemin nasıl çalıştığına ilişkin derinlemesine bir incelemnin yapıldığı bir yaklaşım yöntemidir. Durum araştırması, olgu ve olayların kendi doğal alanında yer ve zaman kısıtlaması dahilinde araştırılması olarak tanımlanabilmektedir. Araştırmada esas odak noktası “ne”, “niçin” ve “nasıl” sorularına cevap bulmaktır.

Yin (2003), durum araştırmasını, en basit haliyle, “çağdaş bir fenomeni” (durum) derinlemesine ve gerçek dünya bağlamında inceleyen deneysel bir araştırma deseni olarak tanımlamaktadır. Durum araştırmasını keşfedici, açıklayıcı ve tanımlayıcı olarak sınıflandıran Yin (2003), olayların ve yer aldıkları içerik arasında keskin sınırlarının çizilmesinin zor olduğunu belirtmektedir.

Araştırma kapsamında konuyla ilgili alanyazınında yapılmış çalışmalar (kitap, makale, tez vs.) incelenmiştir. Doküman inceleme yöntemi kullanılarak araştırmada yabancılara Türkçe öğretiminde okutulan ders kitaplarına yer verilmiştir.

3.2. Veri Toplama Araçları

Araştırmada doküman inceleme yöntemi kullanılmıştır. Doküman

olarak, İstanbul Yabancılar Türkçe Öğretimi (B1, B2, C1), Yeni Hitit2 ve Yeni Hitit 3 Türkçe Öğretimi ve Yedi İklim Türkçe (B1, B2, C1, C2) ders kitaplarında bulunan ana okuma metinleri incelenmiştir.

Bilimsel bir araştırma yöntemi olan doküman incelemesi, araştırmanın konusuyla ilgili bilgilerin yer aldığı çeşitli dokümanların araştırılıp incelenmesi sonucu veri elde edilmesidir. Doküman inceleme yöntemi, dokümanlara ulaşma, orijinalliğini kontrol etme, veriyi analiz etme ve veriyi kullanma adlı bölümlerden oluşmaktadır (Yıldırım ve Şimşek,2008). Bu bağlamda ilk aşamada araştırmada kullanılması hedeflenen ders kitaplarına ulaşılmıştır. Araştırmada kullanılan dokümanların orijinal olduğu belirlenmiştir. Dokümanları anlama bölümünde araştırmada kullanılan ders kitaplarında yer alan ana okuma metinlerindeki değişme türleri incelenmiştir.

3.3. Verilerin Analizi

Araştırmada doküman incelemesi yönteminin yanı sıra içerik analizi tekniğine de yer verilmiştir. “İçerik analizinde temel amaç, toplanan verileri açıklayabilecek kavramlara ve ilişkilere ulaşmaktır” (Yıldırım ve Şimşek, 2008). Öncelikle, verilerin toplanması bölümünde elde edilen bilgiler isimlendirilerek bölümlere ayrılır. Temaların bulunması kısmında kodların benzerlik ve farklılıkları saptanır. Kod ve temaların düzenlenmesi kısmında veriler açıklayıcı bir dille sunulur. Bulgular ve yorum kısmında elde edilen veriler düzey bazında yorumlanır. Son kısımda sonuç ve önerilere yer verilir. Araştırmada alanyazındaki çalışmalar incelenerek anlamlı bölümlere ayrılmıştır. Daha sonra okuma metinlerdeki değişme anlamlar ünite bazında türlerine göre sınıflandırılmıştır. Her düzey sonrası değişme türlerinin düzey bazında dağılımı tablolar şeklinde verilmiştir. Elde edilen veriler düzey bazında her ders kitabının sonunda yorumlanmıştır. Son bölümde ise inceleme sonucu elde edilen veriler doğrultusunda ulaşılan sonuçlara tezin son kısmında yer verilmiştir.

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

BULGULAR VE YORUM

4.1. İstanbul B1 Ders Kitabında Değişmece Anlam

İstanbul Yabancılar Türkçe Öğretimi B1 düzeyi toplam 6 üniteden oluşmaktadır. Her üniteye toplam 3 okuma metnine yer verilmektedir.

Ünite 1 “ *Yeni Bir Hayat*” başlığını taşımaktadır. Ünite kendi içerisinde “Nasıl bir ev arıyorsunuz?”, “ Nereye gideceğiz?” , “ İçimdeki Türkiye`m” adlı okuma metinlerini kapsamaktadır. Okuma metinlerinde yer alan değişmece anlamlar türlerine göre sınıflandırılarak aşağıdaki tabloda yer almaktadır :

Tablo1: Ünite 1- Değişmece türleri

Değişmece	• Tatlı bir yorgunluk • İçimdeki Türkiye`m
Düzdeğişmece	• Otobüs kullanmak • Uçak, İstanbul`a yaklaşıyor
Eğretileme	• Benim yeni yuvam

Üniteye yer alan 3 okuma metni incelendiğinde değişmece, düzdeğişmece ve eğretilemeye dair anlatımların olduğu görülmektedir. “Nasıl bir ev arıyorsunuz?” adlı metinde herhangi bir değişmece türü bulunmamaktadır. Türler arasında eşit bir dağılım sözkonusudur.

Ünite 2 “ *İş Dünyası*” başlığını taşımaktadır. Üniteye toplam 3 okuma metni bulunmaktadır ; “İş hayatındaki roller”, “Yoğurdun Steve Jobs`u”, “Meslek seçimi”.

Tablo 2: Ünite 2 - Değişmece türleri

Değişmece	• Aklından geçirmek • İşe karışmak • Kariyerini bırakmak • Geleceği kurtar • Başarı öyküsüne imza atmak • Başarı hikayesi renklidir • Parlak girişimci • Dönüm noktası • Her yiğidin ayrı bir yoğurt yiğişi var
Düzdeğişmece	• Çalıştığı binada yerini kaybetmek • Koltuğu başkasına vermek • Dizin dibinde
Eğretileme	• Hayaller engel tanımaz
Benzetme	• İngiliz anahtarı gibidir • Çin üsülü bir başarı • Yoğurdun Steve Jobs`u • Teknoloji firması gibi geliştirdi • Doktor,avukatlık gibi saygın meslekler

Yukarıda yer alan tabloyu inceledikte benzetmeye yer verildiği görülmektedir. Değişmece anlamın yer almadığı okuma metni bulunmamaktadır. Tür bazında en çok değişmeceye yer verildiği saptanmıştır.

Ünite 3 - “*Her Şeyin Başı Sağlık*”. Üniteye yer alan okuma metinleri şu şekildedir : “Sağlığın anahtarı”, “Yüz yaşında hala dinç”, “Kristal tedaviler”.

Tablo 3: Ünite 3 - Değişmece türleri

Değişmece	• Sağlığın anahtarı • Yaşam sırrı • Açıklığa kavuşturmak • Altında cevap yatması • Güven tazelemek • Düşünceleri dağıtmak
Düzdeğişmece	• Kafa karışıklığı

Ünitede sadece değişmece ve düzdeğişmeceye yer verilmiştir. Değişmece anlamın olmadığı metin bulunmamaktadır. Tür bazında dağılıma baktıkta bir eşitsizliğin söz konusu olduğu, değişmeceye daha çok yer verildiği görülmektedir.

Ünite 4 – “*Eğitim Hayatı*”. Ünitede bulunan okuma metinleri sırasıyla “Herkes aynı şekilde mi öğrenir?”, “Türkçe, algımda beyni zorluyor”, “Vazgeçmek için çok erken” şeklindedir.

Tablo 4: Ünite 4 - Değişmece türleri

Değişmece	• Mantık yürütmek • Vücut dili • Bir işte dikiş tutturamamak • Ders çıkarmak • Olaya duygu yüklemek • Bakış açısı • Hayata gülümsemek
Düzdeğişmece	• Laboratuvarın yaptığı araştırma

Ünitede sadece değişmece ve düzdeğişmeceye yer verildiği görülmektedir. Tür bazında dağılım açısından değişmece daha fazla yer almaktadır.

Ünite 5 – “*Hayallerimiz*”. Ünitede “Mesela” oynayalım mı?”, “Pişmanlıklarınızdan kurtulun”, “Murphy kanunları” adlı okuma metinleri bulunmaktadır.

Tablo 5: Ünite 5 - Değişmece türleri

Değişmece	• Gözlerini sabaha açmak • Gözlerinde tebessüm • Olaylara farklı pencereden bakmak • Geçmişin gölgesinden kurtulmak • Sonuçtan ders almak • Kötü komşu insanı ev sahibi yapar • Anahtar kelime • Güzellikleri kucaklamak • Uykuya dalmak
Düzdeğişmece	• Kafada üretmek • Yemeğe oturmak • Sihirli bir el evimi temizlese
Eğretileme	• Hayal kurmak • Hayallerimi yüklemek • Vicdan muhasebesi • Stresten arınmak • İçini kemirmek
Değınmece	• Yola çıkmak • Kollarını açmak • İleriye doğru bakmak

Bu ünite de bir öncekilerden farklı olarak kinaye türüne yer verilmiştir. Diğer ünitelerde olduğu gibi burada da değişmece, düzdeğişmece ve eğretileme bulunmaktadır. Kitapta değınmeceye ilk kez bu ünite de yer verilmiştir.

Ünite 6 – “*İnsanlar Konuşa Konuşa*”. Ünite “Öğrenci evi”, “Türk aile yapısı”, “Komşuluk ölüyor” adlı okuma metinlerinden oluşmaktadır.

Tablo 6: Ünite 6 - Değişmece türleri

Değişmece	• İş başa düştü • Fazla gelmek • Zamanla yarışmak • Çekirdek aile • Konudan haberi olmak • Kimsenin kimseyi görmeye hali yok • Baş sıkışmak • Dert yanmak • İçini boşaltmak • İç dünya • İçini ısıtan insancıl değerler • Değerleri kırıp geçirmek • Geçmişe bırakmak • Ev alma, komşu al • İç zenginlik
Düzdeğişmece	• Üniversite kazanmak • Evden gelen harçlık • Aynı çatı altında yaşamak • Ailem, Edirne`den gelmiş
Eğretileme	• Aşk trafiği • Aile, kültürel özellikleri yansıtır • Komşuluk müessesesi
Benzetme	• Köle gibi kullanmak • Aile, kutsal bir kurumdur • Aile, toplumun yapı taşıdır • Komşuluk, müzelik bir eşya gibi • Zavallı birer posa gibi kalmak

Değınmece	• Elini sıcak sudan soğuk suya sokmamak • Misafirler eksik olmaz • Köşeyi dönmek • Yolun sonuna varmak
Kişileştirme	• Komşuluk ölüyor • Adet yerini bulsun • Atasözleri bambaşka şarkı tutturmıştular

Ders kitabının son ünitesi değışmece türleri bakımından zengin bir içeriğe sahiptir. Bu üniteye ilk kez kişileştirmeye yer verilmiştir. Tür dağılımı açısından en çok yine değışmece üstünlük oluşturmuştur. Diğer türlerin ünite bazında dağılımı eşit sayılabilecek düzeydedir.

Tablo 7: İstanbul B1 düzeyinde değışmece türlerinin dağılımı

Değışmece	48
Düzdeğışmece	14
Eğretileme	10
Benzetme	10
Değınmece	7
İğneleme	-
Kişileştirme	3
Konuşturma	-

Değışmece türlerinin İstanbul B1 düzeyindeki dağılımını gösteren tabloyu inceledikte değışmeceye daha çok yer verildiği görölmektedir. Değışmecenin bu denli sık kullanılmasında okuma metinlerinde yer alan deyimler büyük rol oynamaktadır. Kültür unsuru olan deyimlerin günlük hayatta sıkça kullanılması elde edilen bulguyu destekler niteliktedir.

Değışmecedan sonra en çok kullanılan türler sırasıyla düzdeğışmece, eğretileme ve benzetme olduğu görölmektedir. Bu dağılımın düzey bazında

yeterli olduğu söylenebilir.

İğneleme ve konuşurma türlerine İstanbul B1 düzeyinde yer verilmemiştir. Bu türlerin kitapta bulunmamasının sebebini değişmece türlerine yer verilirken herhangi bir sistematik düzene uyulmaması gösterilebilir.

4.2. İstanbul B2 Düzeyi Ders Kitabında Değişmece Anlam

İstanbul B2 düzeyi ders kitabı toplam 6 üniteden oluşmaktadır. Her ünite de 3 okuma metni bulunmaktadır.

Ünite 1 – “*Leyleği Havada Görmek*”. Ünite “Bavul hazırlama sanatı”, “Turizmde çek yat yöntemi”, ve “Meryem Ana’nın evi” adlı okuma metinlerinden oluşmaktadır.

Tablo 8: Ünite 1- Değişmece Türleri

Değişmece	• Gözden geçirmek • Dilim döndükce • Misafir ağırlamak • Yaşamımıza zenginlik katan deneyimler • Yolu düşünmek
Düzdeğişmece	• Hıristiyan dünyası
Benzetme	• Konukseverlik ağı

1. ünite değişmece, düzdeğişmece ve benzetme yer verildiği gözlenlenmektedir. En çok tespit edilen tür olarak değişmece dikkat çekmektedir. Ünite değişmece türleri arasında eşit dağılım yoktur.

Ünite 2 – “ *Geçmişten Günümüze*”. Üniteye yer alan okuma metinleri bunlardır: ”Çocukluğumdan bu yana teknoloji”, “Günümüz ulaşım araçları”.

Tablo 9: Ünite 2 - Değişmece türleri

Değişmece	• İçten içe gülmek • Şans eseri • Fiyatı tuzlu • Bedavaya getirmek • Çıplak göz • Mâl olmak
Eğretileme	• Düş kırıklığı • Tv kanalları arasında gezinmek • Zaman dilimi
Benzetme	• Oksijensiz kalmaya benzetmek

2. ünite de değişmecenin daha çok kullanıldığı görülmektedir. Daha sonra sırasıyla eğretileme ve benzetmeye yer verilmiştir. Değişmece türleri arasında eşit bir dağılım bulunmamaktadır.

Ünite 3 – “Bir Yudum İnsan”. Ünite de “Kişilik ve karakter”, “Renklerin insan psikolojisine etkisi”, “Duygusal Zeka” adlı okuma metinleri yer almaktadır.

Tablo 10 : Ünite 3 - Değişmece türleri

Değişmece	• Bakış açısı • İçi dışı bir insanlar • İç dünya • İnsanlarla ters düşmek • Keskin zekalı • Yabana atmak • İştah açmak
Eğretileme	• Renklerin dili
Değinmece	• Yol bulmak • Ortaya koymak

3. ünite de diğer ünitelerde olduğu gibi değişmece daha sık kullanılmıştır. Değınmece türüne B2 düzeyinde ilk kez bu ünite de yer verilmiştir.

Ünite 4 – “Bana Her Şey Yakışır”. “Moda nedir, ne değildir?”, “Kalıcı moda var mı?”, “Dikkat! Giysileriniz konuşuyor” adlı okuma metinleri bulunmaktadır.

Tablo 11: Ünite 4 - Değişmece türleri

Değişmece	• Anın havası • Ele geçirmek • Modası geçmek • Elinden geleni ardına koymamak • Buruk bir tebessüm • Parlak bir laf • Yargıya varmak • Konu hakkında bilgi vermek • Bazıları kıyafetleri ile bağırır • Konuyu ele almak
Eğretileme	• Herşey samimiyet ve adalette kilitleniyor • Başarıya götüren adımlar • Giysiler, kişiliğimizin bir yansımasıdır • Giysilerin dili
Değınmece	• Adım adım gezmek
Kişileştirme	• Giysileriniz konuşuyor • Kıyafetler bir çok şey söyler • Kıyafetlerimiz iletişim kurar • Giysiler fısıldar • Kravatın seslenmesi • Moda olanların yeniden kapıyı çalması

4. ünite değişmece türleri açısından zengindir. Diğer ünitelerden farklı olarak değişmeceyle birlikte kişileştirmeye de geniş yer verilmiştir. Bunun yanı sıra, eğretilme ve değinmece de üniteye yer alan türler arasındadır.

Ünite 5 – “Harikalar Diyarı”. Üniteye yer alan okuma metinleri bunlardır : “Peri bacaları”, “Tac Mahal”, “İlginç icatlar”.

Tablo 12 : Ünite 5 - Değişmece türleri

Değişmece	• Doğa harikaları • Gönlünü hoş tutmak • Yolu düşmek • Göz kamaştırıcı güzellik • Keskin zeka • Sonsuz aşk • Yaşamını yitirmek • Telefon açan bitkiler • Şaşıp kalmak
Değınmece	• Tahta oturmak
Benzetme	• Tablodan çıkmış gibi
Kişileştirme	• Bitkilerin araması

Tablodan anlaşılacağı üzere, 5.ünitede değişmeceye geniş yer verilirken değinmece,benzetme ve kişileştirme daha az görülmektedir.

Ünite 6 – “Şaştım, Kaldım”. “İnsan vücuduyla ilgili bilmediklerimiz”, “Başarabilmek”, “Bunları biliyor musunuz?” başlıklar üniteye yer alan okuma metinleridir.

Tablo 13: Ünite 6 - Değişmece türleri

Değişmece	• Şaşıp kalmak • Hayranlık uyandırmak • Gözler önüne sermek • Başı dertte olmak • Cezasında indirime gidildi
Düzdeğişmece	• Dünyaya internetin kurallarını öğretecek
Benzetme	• İnsan vücudu bir mekanizmadır

Son ünite de değişmece türleri bir önceki üniteyle kıyasla yoğun kullanım alanına sahip değildir. Buna rağmen, ünite de tür bağımı nda eşit bir dağılım bulunmamaktadır.

Tablo 14 : İstanbul B2 düzeyinde değişmece türlerinin dağılımı

Değişmece	42
Düzdeğişmece	2
Eğretileme	8
Benzetme	3
Değınmece	4
İğneleme	1
Kişileştirme	7
Konuşturma	-

İstanbul B2 düzeyinde değişmecenin yaygın bir kullanıma sahip olduğu görölmektedir. B1 düzeyi ile karşılaştırdıkta dağılım da eşitlik olduğu söylenebilir.

Tabloda dağılım bağımı nda değişmece türleri arasında belirgin bir eşitsizliğin olduğu gösterilmektedir. Bir önceki düzeye göre eğretileme, düzdeğişmece, benzetme ve değınmece türlerine daha az yer verilmesi ünitelerde tür dağılımında belli bir yolun izlenmediğinin kanıtıdır.

Konuşturmaya bir önceki düzeyde olduğu gibi yer verilmezken, iğnelemenin sadece bir kez kullanıldığı belirlenmiştir.

4.3. İstanbul C1 Düzeyi Ders Kitabında Değişmece Anlam

İstanbul C1 ders kitabı toplam 12 üniteden oluşmaktadır. Her ünite de 3 esas okuma metni bulunmaktadır.

Ünite 1 - “ *Öyle Bir Geçer Zaman Ki*”. Ünite de “Saatin icadı”, “24 saat yetmiyorsa”, “Ünlü bilim adamlarının çocukları” adlı okuma metinleri yer almaktadır.

Tablo 15 : Ünite 1 - Değişmece Türleri

Değişmece	• Zaman öldürmek • Bakış şekli • Başını kaşıyacak vakti yok • Zaman harcamak • Zamanın nerelere gittiğini fark edin • Harekete geçmek • Tatlı bir dil • Zaman kaybetmek • Bütün programları izlerseniz, yandınız! • Keyfi yerinde olmak • Zaman kazanmak • Gözden geçirmek • Merak uyandırmak • Keskin mantık • Merak sarmak • Ağır hastalık • Ağır işitmek
Düzdeğişmece	• Üniversiteyi kazanamamak • Televizyon başında vakit harcamak • Eğitim görmek
Eğretileme	• Zaman dilimi

Benzetme	• Mevsimler, zamanın sembolüdür • Zaman öldürmek, en pahalı harcamadır • Kum saatleri, zamanın geleneksel sembolüdür
Kişileştirme	• Mevsimler yönetiyor • Mevsimler söylüyorlardı

İstanbul C1 ders kitabının ilk ünitesi değişmece türleri açısından geniş bir kullanıma sahiptir. Deyimlerin ağırlıklı olarak yer aldığı değişmece kullanım açısından ilk sırada yer alırken, düzdeğişmece, eğretileme, benzetme ve kişileştirmeye daha az yer verildiği görülmektedir. Bu bağlamda türler arasında eşit olmayan bir dağılımın olduğu tespit edilmiştir.

Ünite 2 – “*Aşk Olsun*”. Ünite “Aşkın kimyası”, “Ünlü aşıklar ve aşk mektupları”, “Aşkın sırrı” adlı okuma metinlerinden oluşmaktadır.

Tablo 16 : Ünite 2 - Değişmece türleri

Değişmece	• Aşk olsun • İlgi çekmek • Dilinden düşürmemek • Dillerde dolaşmak • Aşkın sırrı • Gözlerindeki o korku • Aklından geçirmek • Benim hafifleme sebebim • Sözleri canımı acıttı • İçime üzüntü çöktü • 10 yılını hediye etmek • Ne kadar süzüldüğünü gördüm • Evliliğin renksiz kalması • Kanserle savaşmak
Düzdeğişmece	• Edebiyat dünyası

Eğretileme	• Aşkın kimyası • Aşkın ilk kıvılcımları • Beynin ödül kimyasalı • Zaman dilimi • Bağlılığın temelinin atılması • Aşkın ömrü • Saçlarına ak düşmesi
-------------------	---

Benzetme	• Aşk, özlemlili ve duygulu şarkılardır • Bulutlar üzerinde yürüyormuş gibi hissetmek • Aşk- hayatın vazgeçilmez rengi • Halk masallarının aşıkları gibi • Kaybedilmiş bir ömür parçası gibi • Sen bir bıçaksın • Bu düşünce yüzüme yumruk gibi vurdu
Değişmece	• Rol oynamak • Göz önünde olan bir adam • Ağzını açamamak • Yük bindirmek
Kişileştirme	• Aşkın yüzüne tüküren • Aşk, yaratıcı ve yıkıcıdır • Kalbimin kızıl saçlı bacısı • Geçen yıllar öylesine yanından geçmemiştir

2. ünite de değişmece türlerine geniş yer verildiği görülmektedir. Değişmece, eğretileme ve benzetmenin daha çok kullanıldığı ünite de düzdeğişmeceye sadece 1 kez yer verilmiştir.

Ünite 3 – “İşi Şansa Bırakma”. Ünite “Büyük ikramiyeyi kazanıp

kaybedenler”, “Satranç ve tavla”, “Elmas gerdanlık” okuma metinlerinden oluşmaktadır.

Tablo 17: Ünite 3 - Değişmece Türleri

Değişmece	• İşi yolunda olmak • Hızlı bir hayat yaşamak • Varımı yoğumu harcadım • Peşini bırakmamak • İlgisini çekmek • Surat asmak • Sıkıntı çekmek • Kızgın bakış • Aklına gelmek • Kara bulutlar • Soğuk tavır • Söyledikleri insanı yıkabiliyordu
Düzdeğişmece	• Araba kullanmak
İğneleme	• Bizde de ne şans var!
Kişileştirme	• Şans bana güldü • Şans bana yardım etti

3. ünite de bulunan okuma metinlerini inceledikte değişmecenin daha çok kullanıldığı görülmektedir. Ünite de düzdeğişmece, kişileştirmenin yanı sıra, iğnelemeye de yer verilmiştir. Tabloya göz atıldığında türler arasında dağılım açısından büyük bir farkın olduğu tespit edilmiştir.

Ünite 4 – “*Bir Maruzatım Var*”. Ünite de bulunan okuma metinleri şunlardır ; “ Arzu halden dilekçeye”, “İş Görüşmelerinde işverenler neye dikkat eder?”, “Fatih Sultan Mehmet mahkeme de”.

Tablo 18: Ünite 4 - Değişmece Türleri

Değişmece	• Bitmeye yüz tutan • Eski yöntemlerin kalkması • Olumlu frekans • Ağır parfüm • Pozitif bir hava • Uçuk kıyafetler • Emrin başım üstüne • İşe kalkışmak • Kendi içinde düşünmek • Güvenini pekiştirmek • Hakkını aramak • Vücudunu delik deşik etmek • İşe kalkışmak
Düzdeğişmece	• Mahkemeye vermek • Mahkemeye çıkartmak • Kulaklarına inanamamak
Eğretileme	• Özgeçmişine yansıtmamak • Emir büyük yerden • Yüklü para

Okuma metinlerini inceledikten sonra en çok kullanılan türün değişmece olduğu belirlenmiştir. Deyimlerin yer aldığı değişmecenin yanı sıra, düzdeğişmece ve eğretilmeye de üniteye yer verildiği gözlemlenmiştir.

Ünite 5 – “*Film Şeridi Gibi*”. Ünite “Lumiere kardeşler”, “Susuz yar”, “Yabancı ülkelerde yayınlanan Türk dizileri” adlı okuma metinlerinden oluşmaktadır.

Tablo 19: Ünite 5 - Değişmece türleri

Değişmece	• İlk kareler • Mucizeye imza atmak • İlgi görmek • Çılgılık atmak • İşin geleceğinden ümitsiz olmak • Tarihe ışık tutmak • Yoğun istek • İlgi duymak • Sinemada çığır açmak • Kardeşlerin ışığı • Kendini alamamak • Gönülden alkışlamak • Kanun çıkarmak • Mucize yaratmak • Büyük para istemek • Aklımdan geçmek • Kendini tutmak • İçinden gelmek • Sektörün önünün açılması • Türkçe kurslarının patlaması • Rekora imza atmak • Rekora koşmak
Düzdeğişmece	• Beyaz perde • Kameralarını yaşam uzantıları için kullanmak • Üniversiteye ders vermeye gitmek • 25 yıldır kameradan uzağım • Yunan televizyonları • Arap dünyası

Eğretileme	• Hikayenin resmedilmesi • Sineemda açtıkları kapı • Yıldız avcısı • Film festivalinden bir-iki parça görmek • Paranın köleleri • Filmlerle dövüş etmek • Turist akışı • Aile bağları
Benzetme	• Sinema hayatın bir yansıması gibi • Sinema, hayatımızın izdüşümü • Sinema, hayallerimizi harekete geçiren görüntüler çeşididir • Sanatı hayatın yansıması olarak tanımlamak • Sineme, yaşamın uzantısıdır • Onunla konuşmak, gürül gürül akan bir şelaleden bardağa su doldurmak gibiydi • Gladyatör gibi dövüşmek • Fırtına gibi esen diziler
Değinmece	• El koymak • Gün ışığına çıkarmak • Masaya yatırmak
Kişileştirme	• Türk sinemasını ilk zaferi

5. üniteyi inceledikte, değişmece türlerinin daha sık kullanımından dolayı diğer ünitelerden farklı olduğu görülmektedir. Değişmece ve benzetmenin daha fazla kullanıldığı ünite düzdeğişmece, eğretileme, değinmece ve kişiletmeye de yer verilmiştir.

Ünite 6 – “*Bilgi Dünyası*”. Ünite, “Bilge ve bilgelik”, “Bilgi teknolojisi”, ve “Bilgi toplumu ve üniversiteler” adlı okuma metinlerinden oluşmaktadır.

Tablo 20 : Ünite 6 - Değişmece türleri

Değişmece	• İç çalkantı • Hayata geçirmek • Bilgileri hafızaya yerleştirmek • Bilginin peşinden koşmak • Olaylara bakmak • Anlam yüklemek • Yol aramak • Bilincin yükselmesi • Merak uyandırmak • Oluruna bırakmak • Zaman harcamak • Yarışmacı dünya • Sahne olmak • Baş edebilmek • Bakış açısı
Düzdeğişmece	• Farklı görüş tarafından • Üniversitenin vermesi gerekenler
Eğretileme	• Kişinin içinde bulunan gizli ışık • Çağın önemli elemanı bilgidir • Bilgi, ekonominin başlıca hammaddesidir • Eğitim ve yeniliğin kesişme noktası
Benzetme	• Öyle bilgiler var ki, onun için yüküdür • Olayları bilinci arttıran araç olarak görmek • Her insan , olay bir öğretmendir • Bulunduğu ortam çok yüksek ışık veren bir ampulle aydınlatılmış gibidir • Hayatın bir savaş alanı olması

Değınmece	• Ele almak • Yerinden oynatmak
Kişileştirme	• Potansiyel güçlerin uyanması • Yorgun ve hırpalanmış dünya

Bu ünite de değışmece, düzdeğışmece, eğretileme, benzetme, değınmece ve kişileştirmeye yer verilmiştir. Kullanım sıklığı açısından değışmece türleri arasında herhangi bir sistematik düzenin olmadığı görölmektedir.

Ünite 7 – “ Sanat, Sanat İçindir”. Ünite , “Sanat nedir?”, “Sanat türleri”, ve “Türk süsleme sanatları” adlı okuma metinlerinden oluşmaktadır.

Tablo 21: Ünite 7 - Değışmece türleri

Değışmece	• İştah açmak • Ayrım doğmuştur • Tartışma kaldırmak • Estteik aç • Gerekli kılmak • Ortaya çıkarmak • Akla gelmek • Parlak dönem • Olgun biçim
Düzdeğışmece	• Göz önünde bulundurmak
Benzetme	• Sanat, insan aklının ürünüdür
Değınmece	• Çizgi çekmek
Kişileştirme	• Ebru kelimesi doğmuştur.

Kullanım sıklığı açısından bakıldığında diğer ünitelere kıyasla daha az değışmece türünün yer aldığı ünite de eşit bir dağılımın olmadığı görölmektedir.

Ünite 8 – “*Suç ve Ceza*”. Ünite , “Suç nedir?”, “Adalet nedir?”, “Esaretin bedeli” adlı okuma metinlerinden oluşmaktadır.

Tablo 22 : Ünite 8 - Değişmece türleri

Değişmece	• Paralel olarak • Geniş çerçeveye bakmak • Soğuk aile ortamı • Zekası parlak • Adalet dağıtılması • Karara bağlamak • Hakkını vermek • Söz vermek • Ceza çekmek • Kafasına yatmak • Özlem duymak
Düzdeğişmece	• Göz önünde bulundurmak • Evinden uzaklaşmak
Eğretileme	• Hayat kurmak
Benzetme	• Sanat, insan aklının ürünüdür
Değinmece	• Çizgi çekmek • Yolunu bulmak
Kişileştirme	• Kanun anlayamaz

Değişmecenin yaygın kullanıma sahip olduğu 8. Ünite düzdeğişmece, eğretileme, benzetme, değinmece ve kişileştirmeye daha az yer verilmiştir.

Ünite 9 – “*Hayata Gülümse*”. Ünite , “Mizah her kapıyı açar”, “Mizah türleri”, “Hasan Kaçan” adlı okuma metinlerinden oluşmaktadır.

Tablo 23: Ünite 9 - Değişmece türleri

Değişmece	• Ruhunuza ulaşmak • Tatsız,tutsuz insanlar • İçimizdeki çocuk • Keskin zeka • Sivri dil • Mizah, zorlukları hafifleştirir. • Mizah, gerginlikleri yumuşatır • Ciddi ortam • Mizah, ruhumuzu dengeye yetirir • Konuları sevimli hale getirmek • Mizah,şaşmaz bir matematiğe sahiptir • İlgi derecesi • Lafın altında kalmak • Zarif bir ders • Kara mizah • Karamsar ve umutsuz tablo • Sert ve vurucu bir dil • İslami çizgi
Düzdeğişmece	• Mizahın ustaları
Eğretileme	• Egonuzun duvarları • Hayat mücadelesi • Mizahın yeşermesi • Güldürünün babası Aristofanes • Güldürmenin yapısı ve mimarisi
Benzetme	• Ego dediğimiz kale • Vatoz gibi çarpıp geçer
Değinmece	• Kapı açmak

Düzdeğişmece, değişmece ve benzetmenin daha az yer aldığı 9. Ünite de değişmece en çok kullanılan tür olarak tespit edilmiştir.

Ünite 10 – “*Yastık Altı*”. Ünite, “Dünden bugüne para”, “Türkiye’de enflasyonun tarihsel gelişimi”, “Öğrenciler için tasarruf yöntemleri” adlı okuma metinlerinden oluşmaktadır.

Tablo 24 : Ünite 10 - Değişmece türleri

Değişmece	• Sağlığını harcamak • Sağlığını kazanmak • Hayata atılmak • Düşman kesilmek • İştah kabartmak • Cep yakıcı • Gözden geçirmek • Hatrı sayılır oran • Boşa vakit • Aç gözlü
Düzdeğişmece	• Paraların elden ele dolaşması • Çift haneli enflasyon
Eğretileme	• Ekonominin doğması

Tabloyu inceledikte bu ünite de değişmece türlerine daha az yer verildiği belirlenmiştir. Eğretilemenin sadece 1 kez kullanıldığı okuma metinlerinde değişmece türleri bazında dağılımın aynı miktarda olmadığı görülmektedir.

Ünite 11 – “*Dünya*”. Ünite, “Dünyamız”, “Küresel ısınma nedir?”, ve “Dünyadan Mars’a” adlı okuma metinlerinden oluşmaktadır.

Tablo 25 : Ünite 11 - Değişmece türleri

Değişmece	• Akla gelmek
------------------	---

Düzdeğişmece	• NASA, araştırıyor
Eğretileme	• Geri dönüşü olmayan nokta • Zaman dilimi
Benzetme	• Gökyüzü, kutunun kapağı gibi • Dünya, düz bir tepsi olarak • Öküzün boynuzları üstünde duran bir nesne olarak • Dünya'yı uzunca bir kutu gibi düşünmek • Dünyayı dört filin sırtında duran büyük bir daire biçiminde hayal ediyorlardı.
Değinmece	• Işık tutmak • Yol bulmak • Yol açmak

Bu ünite de benzetmenin okuma metinlerinde diğer türlerden daha çok bulunduğu tespit edilmiştir. Değinmeceye 3 kez, eğretileme 2, düzdeğişmeceye ise 1 kez yer verilmiştir.

Ünite 12 – “Dördüncü Kuvvet Medya”. Ünite, “Gençlerin medya tüketimi”, “Mert`in iletişim serüveni”, “İnternet ve sosyal medya bağımlılığı” adlı okuma metinlerinden oluşmaktadır.

Tablo 26 : Ünite 12 - Değişmece türleri

Değişmece	• Medya tüketimi • Gözler önüne sermek • Dikkatini toplamak • Peşine takılmak • Manşet atmak • Sesini açmak • Bıçak çekmek • Nikah kıymak
------------------	--

Düzdeğişmece	• İnternetin başından kalkmıyor • Televizyon başında geçirmek • Üç sayfa açmak • Akşam yemeğine oturmak • Ekranlarınıza getirmek • Direksiyon başında
Eğretileme	• Kapkaç terörü patladı • Alev topu • Facebook`tan kopamamak
Benzetme	• Facebook zehir gibi

Kitabın son ünitesinde değişmece ve düzdeğişmecenin kullanım açısından eşit yer verilmiştir. Daha sonra sırasıyla eğretileme ve benzetmenin yer aldığı tespit edilmiştir.

Tablo 27 : İstanbul C1 düzeyinde değişmece türlerinin dağılımı

Değişmece	149
Düzdeğişmece	29
Eğretileme	35
Benzetme	33
Değinmece	15
İğneleme	1
Kişileştirme	13
Konuşturma	-

İstanbul C1 ders kitabını inceledikte, değişmeceye düzey bazında en çok yer verildiği görülmektedir. Bir önceki düzeyle bu kadar keskin bir farkın olması değişmece öğrenimine katkı sağlaması açısından faydalı olacağı düşünülemez. Bu denli bir eşitsizliğe neden olarak sistemli bir dağılımın olmaması görülmektedir.

Düzdeğişmece, eğretileme ve benzetme arasında genel olarak eşit sayılabilecek bir dağılımın olduğu belirlenmiştir. Bu dağılımın düzey bazında

yeterli olduğu söylenebilir.

Konuşturmanın yer almadığı C1 düzeyinde kişileştirme 13, iğnelemenin ise sadece 1 kez kullanıldığı tespit edilmiştir. Konuşturmaya genel olarak İstanbul Yabancılara Türkçe Ders kitapları orta ve ileri düzeyde yer verilmediğı görölmektedir. Bunun için konuşturmanın sık kullanıldığı metin türlerine yer verilmesi öğrencilerin kişileştirmeyi kavramasını sağlayacak bir unsur olacaktır.

Öte yandan iğnelemenin İstanbul Yabancılara Türkçe ders kitaplarında yer almaması bir eksilik olarak göze çarpmaktadır. Kişinin söylediğinin tam zıt anlamının anlaşıldığı iğneleme öğrencilerin kolay kavracacağı bir değışmece türü değildir. Bu zorluğu aradan kaldırmak için orta düzeyden itibaren iğnelemenin yer aldığı özgün metin türlerine yer verilmelidir.

4.4. Yeni Hitit 2 Ders Kitabında Değişmece Anlam

Yeni Hitit B2 ders kitabı, yabancılara Türkçe öğretiminde orta düzeyde kullanılmaktadır. Kitap toplam 12 üniteden oluşmaktadır. Her ünite çeşitli sayıda ana okuma metni bulundurmaktadır. Kitapta bulunan üniteler bunlardır :

1. İş Dünyası
2. Şimdi Spor Zamanı
3. Hayaller Gerçek Olsa
4. Bu Yıl Moda Ne?
5. Eğitim Şart
6. Estetik ve Yaratıcılık
7. İcatlar, Mucitler
8. Tabiat Ana
9. Sinema Dünyası
10. İster İnan, İster İnanma
11. Bugün Bayram
12. İnsana Dair

Ünite 1 – “İş Dünyası”. Ünite, “Gençler işsizlikten, patronlar işsizlikten”, “Pazartesi sendromu”, “İşkolik olabilir misiniz?”, “Ne yapmam gerek?”, “Rahmi Koç’tan konferans”, “Rüya meslekler gerçekten rüya mı?” adlı okuma metinlerinden oluşmaktadır.

Tablo 28: Ünite 1 - Değişmece türleri

Değişmece	• Kılı kırk yarmak • Başarısının arkasındaki sır • Öylesine takılmak • Boş boş oturmak • Tatlı hava • Dalga geçmek • Tatlı esinti • Tatlı rüzgar • Denge kuramamak • Bakış açısı • Canını sıkmak • Her şey yolunda • Sıcak ve pozitif davranmak • Soğuk davranmak • En can alıcı nokta • Denge kurmak • Detaylarda boğulmak • Rüyaları süsleyen meslek • Işıltılı dünya • Haberin kokusu • Renkli dünya
Düzdeğişmece	• Şeytan , meleğin kalbini çaldı. • Kafam karışık • Ekran çıkma • Ekran önünde
Eğretileme	• İstifa etmeyelim hayattan • Evliliklerin parçalanması • Olumsuzlukların önüne geçilmesi • Huzurumu kaçırmak • Rüyaların karabasana dönüşmesi • Rüyadan uyandırılabilir.

Benzetme	• Mantığım melek olmuş • Yüreğim şeytan olmuş • Çekin içinize tatlı rüzgarı deli gibi • Biriyle dans etmek gibi bir şey
Değınmece	• Ekmek aslanın ağzında
Kışileştirme	• Bu zavallım – Pazartesi • Mantığım diyor • Gönlüm diyor

Kitabın ilk ünitesi, değışmece türlerinin kullanımı açısından zengin bir ünite olduğu görölmektedir. En fazla değışmece ve eğretileninin yer aldığı ünite de değınmeceye sadece 1 kez yer verilmiştir.

Ünite 2 – “*Şimdi Spor Zamanı*”. Ünite “Sağlık ve spor”, “İlk sporlar”, “Sporun altın çocukları”, “Şampiyonluk maçı”, Kadın fanatikler”, “Fanatizmin sınırı yok” adlı metinlerden oluşmaktadır.

Tablo 29: Ünite 2 - Değışmece türleri

Değışmece	• Gelmiş geçmiş • Yerini almak • Dikkat çekici • Akla karayı seçmek • Hava birden gerginleşti • Karşılaşmanın heyecanlı atmosfer • Sıra dışı yol • İlginç bir yolunu bulmak • Gözler önüne sermek
Düzdeğışmece	• Dünyanın gözünde • Çimin kokusunu alsın

Eğretileme	• Sporu günlük hayatımızın merkezine taşımamız gerekli • Spor karşılaşmaları doğmuştur • Sorunlardan kaçmak • Hayata tutunmak
Benzetme	• Futbol yıldızı • Futbolun kralı • Dövüş makinesi • Kendi sisteminin su gibi ilerlemesi • Beni statta bir süs gibi görüyorlar
Kişileştirme	• Spurun çocukları

Tablo 29 incelendiğinde ünite de en çok değişmece, benzetme ve eğretilemeye yer verildiği belirlenmiştir. Düzdeğişmece 2, kişileştirme ise 1 kez kullanılmıştır.

Ünite 3 – “*Hayaller Gerçek Olsa*”. Ünite “Hayallerimiz”, “Bir kartal masalı”, “Hayatımda keşke yok”, “Hayal dünyası”, “Hayal et olsun” adlı okuma metinlerinden oluşmaktadır.

Tablo 30 : Ünite 3 - Değişmece türleri

Değişmece	• Meslekte yükselmek • Aklından çıkarma • Boş hayaller • Dillerine dolamak • Kulak asmadım • Ders almak • Hayal gücü çok geniş • Aklını çelmek • İnsanın kendi sınırları
------------------	--

Eğretileme	• Hayaller kurmak • İdeal bir dünyanın kapısını açmak • Bizi gerçek hayattan koparıp • Hayal kırıklığı • Kendimi ateşe attım • Hayal,cesaret,merak tüm yolları açacaktır
Benzetme	• “Keşke” sözcüğü, hayatımızın odak noktası • Altın sarısı saçları
Kişileştirme	• Tavuklar güldüler
Konuşturma	• Kartal yavrusu zaman zaman içinden soruyormuş • Kartal yavrusu bağırıyor

Bir önceki ünite de olduğu gibi, 3. ünite de en çok değişmece ve eğretilmeye yer verilmiştir. Benzetmenin 2, kişileştirmenin 1 kez kullanıldığı ünite de ilk kez konuşturmaya (2 kez) yer verilmiştir.

Ünite 4 – “*Bu Yıl Moda Ne?*”. Ünite “Anadolu’da giyim”, “Marka çılgınlığı”, “ Stil sahibi olmak”, “Burcuna göre giyim” adlı okuma metinlerinden oluşmaktadır.

Tablo 31: Ünite 4 - Değişmece türleri

Değişmece	• Kendini göstermek • Dolup taşmak • Kaliteye ulaşmanın kolay yolu • Artı kazanmak • Ön plandaki yönünüzü • Fikir almak • Aklından geçirmek • Ciddi kıyafet • Taze ve canlı bir görüntü • Yerle bir etmek • Baştan çıkarmak
Düzdeğişmece	• İsim yapmak
Benzetme	• Bu giysiler, kültür ve geleneği yansıtıyor. • Hayalperest yönleri giysilerine de yansıtır
Kişileştirme	• Özgürlüğün burcu

Tablo incelendiğinde düzdeğişmece ve kişileştirmeye 1, benzetmeye 2 kez yer verilirken değişmecenin en fazla kullanıldığı tespit edilmiştir.

Ünite 5 – “*Eğitim Şart*”. Ünite “Öğrenmeyi öğrenmek”, “Bir okul anısı”, “Öğrenmenin yaşı yok”, “Erzurum`dan Harvard`a”, “Kendinizi nasıl geliştirebilirsiniz?”, “Bütün kurslar benim için” adlı okuma metinlerinden oluşmaktadır.

Tablo 32 : Ünite 5 - Değişmece türleri

Değişmece	• Paralel olarak • Hayata atılmak • Ayak uydurmak • Beyin, artık bilgiler için bir depo değil • Beklentiler yükseliyor • Bakış açıları • Sorunlarımı sakladım • İleri görüşlü • Yoğun dil programı • Yüksek konumlar • Tiye almak • Boşuna okumak • Vakit boşa geçmesin • Aklıma ne gelirse • Başımızın etini yerd
Düzdeğişmece	• Diploma almak
Eğretileme	• Başarıyı yakalayabilmek • Kırık notlar • Derslerimiz pek parlak değildi • Hayata sımsıkı sarılmak • Hayal kurmak • Gururuna yedirmek • Örgü krizim
Benzetme	• Strateji merkezi olarak • Öğretmen ve öğrencilerin neşe kaynağı

	• Kapı gibi diploma • Öğrenme işte bu bulmacalara benzer • Su gibi okuyabilmek • Çıldırılmış gibi örgü örmek • Seri üretime geçmiş gibi • Ev şu anda atölye gibi
Kişileştirme	• Bitmemiş kazaklar ortalıkta gezinir

5. ünite en sık değişmeceye yer verilmiştir. Değişmecedan sonra eğretilme ve benzetmenin yer aldığı ünite en az düzdeğişmece ve kişileştirme kullanılmıştır.

Ünite 6 – “*Estetik ve Yaratıcılık*”. Ünite “Sanat nedir?”, “Kumdan İstanbul”, “Sanat dört duvara sığmazsa”, “Anadolu Ateşi” adlı okuma metinleri bulunmaktadır.

Tablo 33: Ünite 6 - Değişmece türleri

Değişmece	• Sanat, göze,kulağa hoş gelmelidir • Tanımın üzerinde durmak • Kavramı ucuzlatmış • En önemli nokta • Brittanica`nın yanımı yerindedir. • Baş başa bırakmak • Büyülü dünyaya götürüyor • Merak sarmak • İçeriği geniş • Sanatın ağırlıklı olarak • Sinek kondurup • Yer almak
------------------	---

Eğretileme	• Sokak sanatının hayaleti • İlk adımlarını • Başlangıç noktası • Reklamların işgal etmesi • Hedef tahtasına girmek • Anadolu Ateşi • Dansın Sultanları
Benzetme	• Masallar şehri İstanbul • Zengin konu yelpazesi • Kısa ömürlü sanatlardan biri kum heykel sanatı

Ünitede yer alan okuma metinleri incelendiğinde en çok kullanılan türün sırasıyla değişmece ve eğretileme olduğu tespit edilmiştir. Benzetmeye ünite 3 kez yer verilmiştir.

Ünite 7 – “*İcatlar, Mucitler*”. Ünitede “Tesadüfen bulundular”, “E-postanın mucidi”, “Muhteşem buluşlar”, “Zihni sınır “proce”leri” adlı okuma metinleri bulunmaktadır.

Tablo 34 : Ünite 7 - Değişmece türleri

Değişmece	• Gözüne ilişmek • Göz ardı etmek • Tarihe geçmek • Kafa yormak • İki haftaya yaymak • Boş zamanlarımda • Şöhret ve servet getirmedi • Bu alanlar üzerine eğiliyorum • Değer görmemek • Akıllara durgunluk verici • Parlak fikir • Yaşını göstermiyor • Gerçekle hayal karışımı uçuk buluşları
------------------	--

Düzdeğişmece	• Dergide çizmeye başlayan
Eğretileme	• Kağıda dökmek
Benzetme	• Ürünleri neredeyse heykel ya da sanat objesi gibi

Tabloyu inceledikte değişmecenin kullanım açısından üniteye bariz bir farka sahip olduğu görülmektedir. Düzdeğişmece, Eğretileme ve benzetmeye sadece birer kez yer verildiği belirlenmiştir.

Ünite 8 – “*Tabiat Ana*”. Üniteye “Tabiatla geçen yolculuğumuz”, “Şehirliye anlatmak zor”, “Küresel ısınma”, “Doğa işin daha vakit varken” adlı okuma metinleri bulunmaktadır.

Tablo 35 : Ünite 8 - Değişmece türleri

Değişmece	• Huzur bulmak • Uykuya dalmak • Havanın kapalı olması • İşlerimi toparlamak • Göz gezdirmek • Sert üslup • Kendimi parka atmak • İştah açmak • Çatlayıncaya kadar yemek • Aç gözlü
------------------	--

	• Derin iç çekmek • Harekete geçmek • Sorun tam olarak yansımadı • Çözüm için formül üretmek • Üzerimize düşen görevler • Harekete geçmek • Doğadan kopuk • İçinden gelmek • İçi kan ağlamak • Keskin izler • Sudan ucuz hayat
Düzdeğişmece	• Kalkıp şehirlere geldik • Kutupların erimesi • Gerçekten kuruyoruz
Eğretileme	• Hayat, çocukluğumdaki kadar dupduru değil • Hayat orada cereyan eder • İnsan yüzlerce mucizeye tanık olur • Kuşların ziyareti • Önemli bir adımdır • Doğa alarm veriyor • Doğanın yaşaması • Hayat, doğadan besleniyor • Çırpınıyor zavallı dünya • Dört başı mamur gülümüz
Benzetme	• Tabiatın gurbetteki evladı gibi • Yufka yürekli • Tabiat denen o ince,kursursuz tablo

	• Şehre alışan bu kuşlar gibi oluyor • İnsan için nefes almak kadar önemli • İki gözü iki çeşme • Kanadı kırık kuş gibi
Kişileştirme	• Tabiat, duyguları da öğreten bir öğretmendi • Tabiatla kol-kola olmak • Tabiatla dost bir insan • Bahar bir türlü kendini göstermiyordu • Güneş sıcak yüzünü gösterir • Su karar verir

8. ünite değişmece türleri zengin bir içeriğe sahiptir. Değişmecenin yaygın kullanıldığı ünite de eğretileme, benzetme ve kişileştirme eşit derecede yer almaktadır. Tabloya bakıldığında düzdeğişmeceye 3 kez yer verildiği görülmektedir.

Ünite 9 – “*Sinema Dünyası*”. Ünite de “Sinema tutkudur”, “Oscar”, “Sevdiğim filmler” adlı okuma metinleri bulunmaktadır.

Tablo 36 : Ünite 9 - Değişmece türleri

Değişmece	• Aralıyorsunuz bu dünyanın kapılarını • Su yüzüne çıkarın • Sinema yoluyla • Başka dünyalara yelken açmak • Kendine özgü kokusudur • Derinden etkilemek • Zengin filmler yaratmak • Boş vakit • Filmler, başka bir dünyaya götürür • İlgi çekmek • Umutları Rick'e bağlanmıştı • Gönlünü çelmek • Özlem çekmek • Akıllardan silinmeyen
Eğretileme	• Büyülü dünya • Hayal fabrikası • Rüya makinesi • Sinema sizi başka dünyalara götürüyor • Kalbinin derinliklerine gömdüğü aşk
Benzetme	• Dev bütçeli filmler • “Rüzgar Gibi Geçti”
Kişileştirme	• Oscar törenleri hizmet ediyor

Yukarıdaki tablo incelendiğinde değişmece türleri arasında eşit olmayan bir dağılımın olduğu sözkonusudur. Değişmecenin en çok kullanıldığı metinlerde benzetmeye 2, kişileştirmeye 1 kez yer verildiği belirlenmiştir.

Ünite 10 – “İster İnan, İster İnanma”. Ünite 10 – “Mitler”, “Binlerce hurafe”, “Anadolu’nun sırlar”, “Titanic neden battı?” adlı okuma metinleri

bulunmaktadır.

Tablo 37: Ünite 10 - Değişmece türleri

Değişmece	• Sağlam esaslara dayanmak • Akıl erdirememek • Bir nedene bağlamak • Boş inanç • Mekan tutmak • Dikkat çekmek • Dev heykeller • Dev yolcu gemisi • Çaresiz bakış • Darbe hafifti • Ucuz atlatmak
Eğretileme	• Toplumun kökleri • “bu karınca yuvalarının sırrı” • Geminin aldığı asıl yara
Benzetme	• Tanrı’nın tahtı olarak nitelendirdiği Nemrut Dağı • Gizemler diyarı
Kişileştirme	• Anadolu ev sahipliği yapmış, bir çok gizemi içinde saklamıştır

10. ünitenin okuma metinlerindeki değişmece türlerinin yer aldığı tabloya bakıldığında en fazla değişmecenin kullanıldığı, eğretilemeye 3 kez, benzetmeye 2 kez, kişileştirmeye 1 kez yer verildiği tespit edilmiştir.

Ünite 11 – “*Bugün Bayram*”. Ünite 11’de “Ah nerede o eski bayramlar”, “Kutlu olsun”, “Yılın en şahane günü” adlı okuma metinleri bulunmaktadır.

Tablo 38 : Ünite 11 - Değişmece türleri

Değişmece	• Uzaklaştık çokları gibi biz de • Tadı kaçtı yemeklerin • O eski bayramların kokusu burnuma geliyor • Burnumda tütüyor • Canlılık katmak • Fikirler ortaya atılmıştır • Kalbi temiz insanlara • Farklı isimler altında • Duygu sömürüsü • Doğanın canlanması • Akıl etmek • Zaman geçirmek
Düzdeğişmece	• Dizin dibinde
Eğretileme	• Sohbetlerin keyfi de dağıldı gitti • Doğanın uyanışı • Yaşamın kaynağı
Benzetme	• Öyle pembe ki burun delikleri yavru tavşanlar gibi

Tablo 38 incelendiğinde düzdeğişmece ve benzetmeye 1 kez, eğretilemeye 3 kez yer verildiği görülmektedir. Ünite de değişmece geniş bir kullanıma sahipti olduğu belirlenmiştir.

Ünite 12 – “İnsana Dair”. Ünite de “ Ben böyleyim”, “Hayatlarımız ve standartlarımız”, “Marjinal olmak için yaşamadım”, “ Kim akıllı, kim deli”, “Erdüger yoldaş”, “Sadece şort ve doğanın dostluğunu giyinen adam” adlı okuma metinleri yer almaktadır.

Tablo 39 : Ünite 12 - Değişmece türleri

Değişmece	• Kapatın gözlerinizi bütün kötülöklere • Gününü gün etmek • Etli sütlüye karışmamak • Kendi beğenimizi yasıtmak
	• Kabul görmenin yolu • Boş söz • Akıl kurcalamak • Hayata ve insana ait tüm gerçeğini atlayabiliyor • Dışa vurmak • Hayattaki her adımız hazmetmek • Büyümenin bilinciyle ayakta durduk • Artık kimse bana dokunmuyor • Bir arızamız yoksa bile • Bazısı paraya takıyor • Kafayı alışverişle bozmak • Sosyal çevreden kopmak • Son noktayı koymak • Bu aykırı duruş • Elimden düşmez
Düzdeğişmece	• Mutluluğunuzu başkaları giymiş • Kuşandığımız renkler

Eğretileme	• Mutluluk kaynağı • Hayat karşısında savaşmak • Benzerliklerden beslenip gelişmeyen ama genişleyen düşünceler etrafımızı sarıyor • Hayata dair bir şeyler sızıyor bakışından • Hayat düz çizgide yaşanmaz • Hayattaki her adım • Egosunu yiyip yutup
Benzetme	• Çemberin dışındaki yaşam • Botokslu ve burun estetikli biri • Evim cennet gibi • Buz gibi suyla
Kişileştirme	• Toplumun sağlığı bozuk • Neden bu hayata küskünlük,kaçış?

Son ünite de en çok değişmeceye yer verildiği tespit edilmiştir. Tür bazında dağılım açısından değişmecedan sonra eğretileme yer almaktadır. Ünite de düzdeğişmece ve kişileştirmeye 2, benzetmeye 3 kez yer verilmiştir.

Tablo 40 : Yeni Hitit 2 ders kitabında değişmece türlerinin dağılımı

Değişmece	168
Düzdeğişmece	15
Eğretileme	59
Benzetme	41
Değinmece	2
İğneleme	-
Kişileştirme	16
Konuşturma	2

Yeni Hitit 2 ders kitabı genel olarak değerlendirildiğinde değişmece türleri arasında eşit olmayan bir dağılımın var olduğu görülmektedir. En çok değişmeceye yer verilen kitap da kullanım açısından ikinci sırada eğretileme,

üçüncü sırada benzetme bulunmaktadır. Kişileştirmenin 16 kez, değinmece ve konuşurmanın 2 kez yer aldığı kitapda işnelemeye yer verilmediği tespit edilmiştir.

Tabloda yer alan dağılımı incelerken Yeni Hitit Türkçe 2 kitabının B1 düzeyini kapsadığını göz önünde bulundurmak gerekir. Ayrıca diğer ders kitaplarından farklı olarak olarak Yeni Hitit 2 ders kitabında bulunan ünite sayısının daha fazla olduğu dikkate alınmalıdır. Dolayısıyla, daha fazla okuma metninin olması değışmece türlerinin dağılımına etki etmektedir.

4.5. Yeni Hitit 3 Ders Kitabında Değışmece Anlam

Yeni Hitit 3 ders kitabı yabancılara Türkçe öğretiminde kullanılan ders materyalidir. B2 ve C1 düzeyini kapsayan Yeni Hitit 3 ders kitabında toplam 12 ünite bulunmaktadır. Her üniteye düzeye uygun çeşitli okuma metinleri yer almaktadır. Kitapta yer alan üniteler aşağıdakilerdir :

1. Edebiyat Dünyasından
2. Yaşadıkca
3. Kurtulmadıklarımız
4. Dünyaca Ünlü
5. Para...Para...Para
6. Dile Gelmek
7. Hadi Beni Güldür
8. Ruhun Gıdası
9. Yapı ve Yapım
10. Tele – Vizyon
11. İnsanın Büyük Sırrı
12. Uzaydayız

Ünite 1 – “*Edebiyat Dünyasından*”. Üniteye “Okumanın E-hali”, “Şimdi çocuklar harika”, ”Beyaz gemi”, “Dostlar beni hatırlasın”adlı okuma

metinleri bulunmaktadır.

Tablo 41: Ünite 1 - Değişmece türleri

Değişmece	• Tarihe karışıyor • Kapıda görünüyor • Başından geçen • Gülmekten kırılmak • Türkçe kelimeyi araya sıkıştırıyordu • Göz değmesin • Havaya girdi • Soğuk bir sessizlik oldu • Nutku tutuldu • Ağza alınmayacak laf • Laf işitince • Aklı ermez • Selam olsun kucak-kucak • Zengin hayal dünyası
Düzdeğişmece	• Ekran başında • Fatoş daha okula gitmiyor
Eğretileme	• Can kafeste durmaz,uçar • Konan göçer • Isık gölün dalgalarıyla oynaşacak
Benzetme	• Dünya bir han • Yelken kulaklı bir kafa
Değınmece	• Yüzü kızarmak
Kişileştirme	• Geminin yaklaşmasını rica edecekti • Ama gemi bunu bilmiyordu • Gemi, ağır ağır, çalımla yoluna devam ediyordu

açısından zengindir. En çok değişmecenin kullanıldığı ünite eğretileme ve kişileştirmeye 3 kez, benzetme ve düzdeğişmeceye 2 kez, değinmeceye ise 1 kez yer verildiği görülmektedir.

Ünite 2 – “Yaşadıkça”. Ünite “Gençlik böyledir işte”, “Gencim, çabuk silerim”, “Aşk mı, ihanet mi?”, “İhtiyar delikanlı” adlı okuma metinleri bulunmaktadır.

Tablo 42 : Ünite 2 - Değişmece türleri

Değişmece	• İçini dökmek • Yediğimiz içtiğimiz ayrı gitmezdi • Güvenimi kaybetti • Aklımın ucundan • Bir kalemde silmek • Akıl vermek • Hesaba katmamak • Birbirimize doğru bir daha yürürmüyüydük? • Uzun yolculuklar • Bomboş hissediyordum • Gençlere taş çıkarır\canımız dondurma çektiğinde
Eğretileme	• Hayal kırıklığı • Yeni bir aşk tomurcuklanıyordu • Hafızalar silindiğinde • Mutlu olandan çok mutsuz olanlardan beslenerek irileşiyor • Onların arasında bir duvara dönüşüyordu • Gençlik, elinizden kayıp giden bir şey değil • Yaşlılığa bir adım daha yaklaşırken • Hayatının sonbaharı

Benzetme	• İçimi titreten bir sestir her gün • Gençlik böyledir işte, gelir gider, ve kolun kanadın kırılır • Yeliz kardeşim gibidir • Kalabalığa bırakmışlardı kendilerini • İnsanın içinde dolaştığı bir meçhule dalmışlar • İlişki büyüdükçe sanki onları iki tarafa itiyor
Kişileştirme	• Elin boş mu gireceksin geceye? • Çağınız başlıyor, ey hatıralar

Tablo 42 incelendiğinde ünite en az kullanılan değişmece türünün kişileştirme olduğu anlaşılmaktadır. Ünite de değişmece ve eğretileme daha sık kullanılmıştır.

Ünite 3 – “*Kurtulamadıklarımız*”. Ünite de “Korkudan fobiye”, “Aşk mı, tutku mu?”, “Tutku...Acı..Tango”, “Konuşalım” adlı okuma metinleri yer almaktadır.

Tablo 43 : Ünite 3 - Değişmece türleri

Değişmece	• Yoğun duygu • Ortaya çıkar • Dünyasını renklendiren • Küçük gözüne uyku girmez • Aşk arasındaki ince çizgi • Ruh katmak • Hayatın tadı • Ağır basar • Gözlerini telefonda ayıramazken • Dakikalar geçmek bilmiyordu • Yataklara düşmek • Normallik sınırının uzağında
------------------	--

	• Bakış açısı • Yaşama bağlanamadıklarını
Eğretileme	• İnsanların tetikte ve odakta kalmaları • Filizlenen duygu • Hayatının akışını değiştiren • Pistte süzülmenin verdiği • Aşkların kökünde • Aşk uğruna eriyip bittiğini • Aşkın dozu kaçtığında
Benzetme	• Bir şarkı gibi parfüm • Bir parfüm gibi şarkılar • Boşluğa düşmüş gibi • Göklerde uçuyormuş gibi • Hastalık gibi yaşandığını

Ünite 3'te yer alan okuma metinleri incelendikde değişmeceye 14, eğretilemeye 7, benzetmeye 5 kez yer verildiği görülmektedir.

Ünite 4 – “Dünyaca Ünlü”. Üniteye “Oryantal dansı”, “İskoçya denince akla” adlı okuma metinleri yer almaktadır.

Tablo 44 : Ünite 4 - Değişmece türleri

Değişmece	• Vücut buldu • Dansın incelikleri • Dikkatini çekmek • Vücuda oturtularak
Düzdeğişmece	• Sinemanın yeni yüzü
Eğretileme	• İskoç kültürünü yansıtmak
Benzetme	• Mucizenin dansı olarak • Soru yağmuruna tuttuk

Kişileştirme	• Anadolu oryantelle Selçuklar döneminde tanıştı • Oryantal, tarih boyunca tüm dünyayı dolaşıp durdu • Oryantalın Sihirli Çağrısı
---------------------	---

4. ünite de değişmeceye 4 kez, kişileştirmeye 3 kez yer verilmiştir. Benzetmenin 2 kez yer aldığı ünite de eğretileme ve düzdeğişmecenin 1 kez kullanıldığı tespit edilmiştir.

Ünite 5 – “*Para...Para...Para*”. Ünite de “Ah bir zengin olsam”, “Lüksün sınırı yok”, “Ülkemin banknotunu tasarlasaydım”, “Zengin olmanın 15 püf noktası”, “Parayla mutluluk olur mu?” adlı okuma metinleri yer almaktadır.

Tablo 45 : Ünite 5 - Değişmece türleri

Değişmece	• Başımıza bir şey geldiğinde • Elllerinden gelen • Sıcak bir ortamda • Mutluluğumuzu katlayacak • Dilek tutun • Gözden kaçırmak • Hayata pembe gözlüklerle bakalım • Enine boyuna bir düşün • İçimizden geldiği gibi • Mutluluğumuzu katlayacak • Mutsuzluğumuzu paraya bağlamak • Değmesinler keyfimize
------------------	--

	• Lüksün sınırı yok. • Hayaliyle yanıp tutuşur. • Canını dişine takıp • Umudunu piyango biletine bağlamak • Para dökmek • Paralarını sokağa atmak • Parası çıkışmayan insanlarla • Ele alan • Daha ileri gidenler de var.
Eğretileme	• Mutluluğun kaynağı • Konuşmayı,tartışmayı, düşünceyi yansıtır. • Listenin ilk sırasını parselleyen
Benzetme	• Anahtar olarak gördüğümüz para • Bekarlık sultanlıktır. • Para esaretin yeni şeklidir. • Para mutluluğun anahtarı değil.

Tabloyu inceledikte ünite en fazla değişmecenin yer aldığı anlaşılmaktadır. Okuma metinlerinde 3 kez eğretilmeye, 4 kez benzetmeye yer verilmiştir.

Ünite 6 – “*Dile Gelmek*”. Ünite “İkinci dilim Türkçe”, “Bedenin söyledikleri”, “Dilin kemiği”, “ Ben de Amerikan delikanlısıyım” adlı okuma metinleri bulunmaktadır.

Tablo 46 : Ünite 6 - Değişmece türleri

Değişmece	• Dilimin döndüğü kadarıyla • Girişimlerimi genişlettikçe • İçimde yaşadığı dünya derinleşiyordu. • Dilbilgisi yapılarına hükmedebileceğim konusunda • Umutsuzluğa düşmek • Önümde dünyalar açılıyordu. • Görüş açıları • Sisteme oturtma amacıyla • Gerilimi denetleme hareketleri • Başını hafifçe yukarı doğru • Bu açıdan • Gözden geçire geçire • Hangi takımı tutuyorsun? • Biraz bozuluyorum.
Eğretileme	• İki dil hareket alanımı genişletiyor.. • İletişimin akış ve hızını denetleyen hareketleri • Tanımlayıcılar aynı mesajları taşımaktadır
Benzetme	• Kısıtlılık tehlikeli bir düzlem yapar. • Dil, kiyafet gibidir.

Tabloya bakıldığında benzetme ve eğretilemeye az yer verildiği, üniteye en çok kullanılan anlamın değişmece olduğu tespit edilmiştir.

Ünite 7 – “ *Hadi Beni Güldür*”. Üniteye “Mizahın gücü”, “Yabancı diller”, “Sessiz ve derinden”, “En miskin, en komik kedi” adlı okuma metinleri bulunmaktadır.

Tablo 47 : Ünite 7 - Değişmece türleri

Değişmece	• Kederli hallerimizi boş verircesine • Hayata dönmek • Kahkaha attıran video kasetler • Kahkahalardan şifa bulan • İngilizceden soğutmuş olsa da • Boş sayılmam. • İnsanların hayranlığını toplamıştır. • Tuttuğunu koparan • Gözü pek • Aklına getirmemek • Eski ününe kavuşmak
Değınmece	• Köşeyi dönmek
Eğretileme	• Hayal kırıklıklarımızı • Kahkaha savurduğumuzda • Hayata dört elle sarılmaya
Benzetme	• Yeniden doğmuşcasına • Şakır şakır anlatmaları • Büyük taştan surat

Tablo 47 incelendiğinde değişmecenin üniteye 11 kez kullanıldığı tespit edilmiştir. Üniteye eğretileme ve benzetme 3'er kez kullanılmıştır.

Ünite 8 – “*Ruhun Gıdası*”. Ünite de “Müziğin matematiği”, “Müzikle tedavi”, “Notalarda isyan” adlı okuma metinleri bulunmaktadır.

Tablo 48 : Ünite 8 - Değişmece türleri

Değişmece	• Dışa vurmak • Yüksek zekalı insanlar • Adımlarınızı sertleştirmek • Eskilere dayanan • Altın sayfa açılıyordu • Yıldızı parlayan • Seslendirmeler notaya alınmıştır • Üstü kapalı şekilde • Daha açık hale getirmek
Düzdeğişmece	• Hep bir ağızdan
Eğretileme	• Eğlence kaynağı • Müzik çıkış sağlıyor • Müzik ruhun gıdasıdır • Özgürlük çılgınlıklarını daha da alevlendirdi • Kulak tırmalayıcı tınısı • İsyanı ve acıyı yansıttığı
Benzetme	• Matematik ve satranç gibi etkinlikler
Kişileştirme	• Müziğin dünya ile tanışması

8. üniteye yer alan okuma metinleri incelendiğinde düzdeğişmece, benzetme ve kişileştirmeye 1 kez yer verildiği tespit edilmiştir. Değişmeceye 9 , eğretilemeye 6 kez yer verildiği görülmektedir.

Ünite 9 – “ *Yapı ve Yapım* ”. Üniteye “Eski Türk evlerinin mimarisi”, “Aşk çeşmesi”, “Assos”, “ Binalarda yeşil devrim” adlı okuma metinleri yer almaktadır.

Tablo 49 : Ünite 9 - Değişmece türleri

Değişmece	• Dış dünya • Nefes kesen anıt • Büyüsüne kapılmak • Şaşkınlık yaratıyor. • Başka zamanlara götürüyor. • Binanın incelikleri
Eğretileme	• Türk kent kültürünün yapı taşları • Tartışmaları çürütecek • Anıt romantik fırtınalar koparıyor. • Geçmişle gelecek bugüne yansıtılıyor. • Hızlı adımlar attılar.
Benzetme	• Güzellikte bir cennet
Kişileştirme	• Anadolu evleri tarihin en önemli tanığı • Sizi tekrar çağırıyormuşcasına • Doğa yardım ediyor. • Dik yamaçlar , deniz ile arasına kimseyi sokmuyor. • Her saati ayrı bir keyif hakim. • Akıllı binalar

9. üniteyi inceledikde en az benzetmeye yer verildiği belirlenmiştir. Değişmece, eğretileme ve benzetme arasında eşit bir dağılım mevcuttur.

Ünite 10 – “*Tele – Vizyon*”. Ünite “Televizyona bağlı hayatlar”, “İssız bir adaya düşseniz”, “Televizyonda yarış var”, “ Hayata kısa bir mola” adlı okuma metinleri bulunmaktadır.

Tablo 50 : Ünite 10 - Değişmece türleri

Değişmece	• Boşa zaman • Kısır döngü şeklinde birbirini tetiklediği • Dikkati dağıtma • Diziye bağlandıklarını • Bu kadar kaptırmasına • Kulak asmıyordum. • Sinirlerim bozulmaya • Kafamda soru işaretleri oluşmaya başladı. • Keyfini çıkarıyorum. • Gerçek hayata dayanan programlar • Her yol mübahtır • Felsefeleri öne çıkıyor.
Düzdeğişmece	• Gözlerimi alamıyorum. • Televizyon başına geçtiğinde • Ekran karşısındakiler • Türkiye'nin yarışmalarla tanışıklığı
Eğretileme	• Hayatta kalma savaşı • Zaman dilimi • Dizinin büyüğü • Dizinin akışı • Gerçekleri yansıttıklarını • Para akışı
Benzetme	• Tıpkı balıkların oltanın ucundaki yemle, farelerinse peynirle avlanmaları gibi
Değınmece	• Altta kalanın canı çıksın

10. ünite de değişmeceye geniş yer verildiği, benzet ve değınmecenin sadece 1 kez kullanıldığı belirlenmiştir. Eğretilemeye 6 kez, düzdeğişmeceye ise 3 kez yer verildiği tespit edilmiştir.

Ünite 11 – “ *İnsanın Büyük Sırrı*”. Ünite de “Zeka bir işe yarar mı?”, “Çare sizsiniz”, “Kadın ve erkek beyni farklı mı?” adlı okuma metinleri bulunmaktadır.

Tablo 51 : Ünite 11 - Değişmece türleri

Değişmece	• Vasatların şansı daha yüksek • Kör nokta • Göz atmak • Onun modeli böyle • Gözden geçirip • Eski alışkanlıklardan sıyrılmak • Doğru yola çıkmayı
Eğretileme	• Konuşmaları akıcı ve canlı • Anlamı yakalamak • Aptal bir çare peşinde değildir zaten. • Her damla fazla zeka demek • Bu davranışın kaynakları • Yeni ufuklara yelken açarak
Benzetme	• Aptallık çirkinlik gibi düzeltilebilen bir şey değil.

Bu ünite de değişmeceye 7 kez, eğretilemeye 6 kez yer verilmiştir. En az yer alan değişmece türü benzetme olmuştur. Ünite de benzetmenin sadece 1 kez kullanıldığı saptanmıştır.

Ünite 12 – “ *Uzaydayız*”. Ünite de “Paralel evrenler”, “Uzaya gitmeden önce bilmeniz gerekenler”, “Astrolojinin doğuşu” adlı okuma metinleri yer almaktadır.

Tablo 52 : Ünite 12 - Değişmece türleri

Değişmece	• Bambaşka açıdan baktığı için • Büyüleyici evren tasviri • O an gelip çatmıştı. • Akıl vermek • Bir yolunu bulmak
Düzdeğişmece	• Uzaya uçunca
Eğretileme	• İnsan aklının son zaferi • Hristiyan öğretisinin içine sızdı. • İnancı ufak ufak sarsmaya başladı.
Benzetme	• Gripte olduğu gibi • Buradaki “M teorisi”bütün teorilerin anası • Cam gibi kırılma • İnsan, bu yolculukların zayıf noktası
Kişileştirme	• Astroloji vaat eder.

5 kez değişmecenin yer verildiği son ünite de benzetme 4 kez, eğretileme 3 kez, düzdeğişmece ile kişileştirme 1 kez kullanılmıştır.

Tablo 53 : Yeni Hitit 3 ders kitabında değişmece türlerinin dağılımı

Değişmece	126
Düzdeğişmece	9
Eğretileme	54
Benzetme	32
Değinmece	3
İğneleme	-
Kişileştirme	13
Konuşturma	-

Yeni Hitit 3 ders kitabında bulunan okuma metinleri incelendiğinde en çok değişmeceye yer verildiği tespit edilmiştir. Toplam 126 değişmecenin olduğu kitapta tür açısından dağılımda büyük bir fark olduğu görülmektedir.

Bu farkın oluşmasında neden olarak türlerin dağılımında belirli bir yolun izlenmemesi görülmektedir. Deyimler en çok kullanılan değişmece olarak göze çarpmaktadır. Kullanım sıklığı açısından bir önceki düzeye göre bir azalma görülmektedir.

B2 ve C1 düzeyini kapsayan ders kitabında eğretilme kullanım sıklığı açısından ikinci sırada yer almaktadır. Okuma metinlerinde toplamda 54 kez kullanılan eğretilmeyi benzetme takip etmektedir. Ünite 32 kez yer verilen benzetme bulunmaktadır.

13 kişileştirmenin yer aldığı ders kitabında 9 kez düzdeğişmece, 3 kez de değinmece tespit edilmiştir. Orta ve ileri düzeyde değinmeceye bu denli az yer verilmesi öğrencilerin bu değişmece türünü kavramada zorluk yaşamasına sebebiyet verecektir. Hem gerçek, hem de değişmece anlamının kullanıldığı değinmecenin anlaşılması için orta düzeyden itibaren kademeli bir şekilde artarak yer verilmelidir.

Son olarak Yeni Hitit 3 ders kitabında iğneleme ve konuşturmaya hiç yer verilmemesi ileri düzey ders materyali için bir eksiklik olarak görülmektedir.

4.6. Yedi İklim Türkçe B1 Ders Kitabında Değişmece Anlam

Yedi İklim Türkçe B1 ders kitabı yurt içi ve yurt dışında Türkçe öğrenmek isteyen yabancılara orta düzey öğretimi için hazırlanmış bir eğitim materyalidir. Kitapta toplam 8 ünite bulunmaktadır. Her ünite B1 düzeyine uygun farklı türde okuma metinlerinden oluşmaktadır. Yedi İklim B1 ders kitabında yer alan üniteler aşağıdakilerdir :

1. Haberin Var Mı?
2. Yorumlar ve Görüşler
3. Eğitim
4. Gelin Tanış Olalım
5. Engelleri Kaldıralım
6. Kurgu
7. Kutlama
8. Ömür Dediğin

Ünite 1 – “*Haberin Var Mı?*”. Ünite 1de “Genç İhtiyarlar”, “Ekonomist Serdar Şenol değerlendiriyor”, “İletişim araçları”, “Yetenek işi”, “” adlı okuma metinleri bulunmaktadır.

Tablo 54 : Ünite 1 - Değişmece türleri

Değişmece	• Dünyanın diğer ucundaki • Birinciliği bırakmamak • Haber vermek /almak • Zamana ayak uydurmak • Üstüne yoktur
Düzdeğişmece	• Reklamların yeni yüzü
Eğretileme	• Dünyanın çatısındaki • Bu yılın zirvesi
Benzetme	• E-postalar dünyayı küçük bir köy haline getirmiştir. • Altın, risksiz bir yatırım aracı • Nesilden nesile geçişini sağlama gibi yararı • Göldeki yaşlı kurt

Yedi İklim B1 ders kitabının ilk ünitesinde 4 değişmece türüne yer verilmiştir. Değişmecenin 5 kez kullanıldığı ünite 4 benzetme, 2 eğretileme ve 1 düzdeğişmece bulunmaktadır.

Ünite 2 – “*Yorumlar ve Görüşler*”. Ünite 2de “Türkü Baba”, “Yarın buluşalım”, “ Yemek kokusu” , “ Yalan dünya”, “Rüyalarda buluşuruz” adlı okuma metinleri yer almaktadır.

Tablo 55 : Ünite 2 - Değişmece türleri

Değişmece	• Ekmeğini eline almak • Yalan dünya • Boş yere • Ben ise yandım • Şarkıda imzası yoktu • Ortaya çıkarmak
------------------	--

Düzdeğişmece	• Büyük saz ustası • Sahnelere geri döndü • Mutlu ev
Eğretileme	• Aşk gülümüz solsa
Benzetme	• Aç kurtlar gibi • Bozkırın Tezenesi
Kişileştirme	• Yüzüme gülen dünya • Koku yatağına serilir, kanepene yatar

Tablo 56 : Ünite 2 - Değişmece türleri

2. üniteyi inceledikte değişmeceye daha geniş yer verildiği görülmektedir. Düzdeğişmecenin 3, kişileştirme ve benzetmenin 2 kez kullanıldığı üniteye eğretilmeye sadece 1 kez yer verilmiştir.

Ünite 3 – “ *Eğitim* ”. Üniteye “Büyük heyecan”, “Dil ne taşır?”, Ükitap okumanın faydaları”, “Hayatımızdaki keşkeler”, “Yaren`in fakültesi”, “Üniversitemizdeki imkanlarımız” adlı okuma metinleri bulunmaktadır.

Tablo 57 : Ünite 3 - Değişmece türleri

Değişmece	• Sabahı zor etmek • Zayıf anlar • Yanlış işlerin peşinden koşmak • Tokat yemek • Burnu sürtülmek • Güzel geçmiş • Geçmişle barışmak • Hizmete girmek • Zengin öğretim kadrosu • Ağır hasta • Hayal dünyası • Düşünce yapısı • Uçan halıya binmek • Tarihin sayfalarında koşmak • Gözlerini alamamak
Değinmece	• Adım atmak • Tertemiz bir sayfa açmak
Eğretileme	• Geleceğimizi inşa etmek • Hayak kurmak • Zamanın akması
Benzetme	• Dil bir hafızadır. • Dil bir hazinedir.
Kişileştirme	• Hayat kendini tanıtır. • Hayat mutlu olmayı öğretir.

Konuşturma	• Hayat “kendine gel” demiştir.
-------------------	---

Değişmecenin geniş yer verildiği ünite de kişileştirme, benzetme ve değinmecenin eşit sayıda kullanıldığı görölmektedir. Yedi iklim B1 düzeyinde konuşturmaya ilk kez bu ünite de yer verilmiştir.

Ünite 4 – “*Gelin, Tanış Olalım*”. Ünite de “Kafede”, “Yunus Emre Enstitüsü Üşküp”, “Bir Ömür”, “Sürpriz” adlı okuma metinleri bulunmaktadır.

Tablo 58 : Ünite 4 - Değişmece türleri

Değişmece	• Kitaptan başını kaldırmak • Ev sahipliği yapmak • Emekliliğin tadını çıkarmak • Ömrümüze ömür katmak • Haber vermek • Köklü geçmiş • Marka üniversite • İşi kolay kılmak
Eğretileme	• Kùltür elçileri
Kişileştirme	• Türkiye, ekonomide söz sahibi ÷lke

Eğretileme ve kişileştirmeye sadece 1 kez yer verilen 4. ünite de toplam 8 değişmece bulunmaktadır.

Ünite 5 – “*Engelleri Kaldırılım*”. Ünite de “Parmaklarıyla gören adam”, “Yağmur adam”, “Sanat galerisi”adlı okuma metinleri bulunmaktadır.

Tablo 59 : Ünite 5 - Değişmece türleri

Değişmece	• Boş zaman • Parmaklarıyla gören adam • ileden çıkmak • Dili tutulmak • Yüzünün aldığı şekil • Hayretler içerisinde kalmak • Havada kalmak
------------------	--

	• Dikkatinden kaçmak
Düzdeğişmece	• Akrilik boyaya geçmek • Dünya çapında
Eğretileme	• Resimleriyle dünyayı yansıtmayı
Benzetme	• Elleri, onun gözleri oldu.

Tablo 58'i inceledikte ünite de değişmecenin en çok kullanılan tür olduğu anlaşılmaktadır. Okuma metinlerinde düzdeğişmeceye 2, eğretileme ve benzetmeye 1 kez yer verilmiştir.

Ünite 6 – “ *Kurgu* ”. Ünite de “Uykudaki dünyamız:Rüyalar”, ”Anket”, ”Çiçek festivali” çağlar boyunca insanlar tarafından hep merak edilmiş. Rüya ile ilgili çok şey yazılmış ve söylenmiş.

Tablo 60 : Ünite 6 - Değişmece türleri

Değişmece	• Zihni temizlemek • Derin uyku • Sıkıntıya sokmak • Köklü ilçe
Düzdeğişmece	• İnternet sayfası tarafından yapılan anket • Türkiye tercih ediyor.
Benzetme	• Uykudaki dünyamız rüyalar
Kişileştirme	• Rüyalar, açtır ve gelecekte haber verir. • Hobiler stressten kurtarır, yardımcı olurlar. • Filmler ve kitaplar sizi rahatlatır. • Festival, uluslararası kimlik kazanır.

Ünite 6'da değişmece ve kişileştirmeye eşit sayıda yer verildiği görülmektedir. Düzdeğişmece 2, benzetme 1 kez kullanılmıştır.

Ünite 7 – “Kutlama”. Ünite 7’de “Haka dansı”, “Mezun olduğumuz gün”, “Gül dalında bir dilek”, “Düğün”, “Festivale Gidelim” adlı okuma metinleri yer almaktadır.

Tablo 61 : Ünite 7 - Değişmece türleri

Değişmece	• Hayata renk katmak • Renkli gösteri • Saldırgan etki bırakmak • Yürüyeceğiniz zor hayat yolu • Kalbi temiz • İyi kalpli • Tadını çıkarmak • Şansların açılması
Düzdeğişmece	• Dans, ada sınırlarını aşar. • Türk dünyası • Dileklerini kırmızı kurdeleye bağlamak • Ateş yakmak
Eğretileme	• Engellere takılmayın • Hayalini kurmak • İyiliğin zaferi • Engelleri aşın
Benzetme	• Zaman su gibi hızla akıyor • Anne baba gibi olmaya çalıştık • Öğrencilerini evlat gibi gören • Lise yılları, güzel bir anı olarak
Kişileştirme	• Eğitim, size yol gösterecek • Tabiatın uyanışı / dirilişi

7. ünite 7’de kullanılan değişmece sayısı toplamda sekizdir. Düzdeğişmece, eğretileme ve benzetmenin her birine 4’er kez yer verilmiştir.

Ünite 8 – “ *Ömür Dediğin*”. Ünite 8’de “Tahir ile Zühre”, “Seherde uğradım ben bir güzele”, “ Bir liderin doğuşu”, “Ayşe Kulin” adlı okuma metinleri bulunmaktadır.

Tablo 62: Ünite 8 - Değişmece türleri

Değişmece	• Umuda kapılmak • Yollara düşmek • Ara bozmak • Baş etmek • Can vermek • Canına kıymak • Ağzı dili kurumak • Ders almak • Hayata gözlerini yummak • Çıt çıkarmamak • Yabancı gelmek
Düzdeğişmece	• Meclis, Atatürk’ü seçti • TBMM, kendisine ‘Atatürk’ soyadını verdi • Kağıdını okumak • Kaleme dökmek
Benzetme	• Ak elleri boğum boğum kınalı • İnci nedir dişimdir • Kalem nedir kaşımır

Kitabın son ünitesinde değişmeceye 11, düzdeğişmece 4, benzetmeye 3 kez yer verilmiştir.

Tablo 63 : Yedi İklim Türkçe B1 düzeyinde değişmece türlerinin dağılımı

Değişmece	65
Düzdeğişmece	16

Eğretileme	12
Benzetme	17
Değınmece	2
İğneleme	-
Kişileştirme	11
Konuşturma	1

Yedi İklim Türkçe B1 düzeyinde değışmece türlerinin kullanım miktarına bakıldığında genel farklılıkların olduğu görölmektedir. Tabloda B1 düzeyinde değışmeceye geniş yer verildiğı anlaşılmaktadır. Bir toplumun kültür hazinesi olan deyimler B1 düzeyinde sık kullanılmıştır.

Benzetme ve düzdeğışmecenin B1 düzeyinde dağılım açısından beraber olduğu görölmektedir. Bu dağılımın 8 ünitenin bulunduğu B1 düzeyi açısından yeterli olduğu söylenebilir.

Eğretilemenin 12, kişileştirmenin 11 kez yer aldığı ders kitabında konuşturmanın sadece 1 kez kullanıldığı tespit edilmiştir. İğnelemeye ise Yedi İklim Türkçe B1 düzeyinde yer verilmediğı belirlenmiştir. Değınmece ve iğneleme öğretimi açısından B1 düzeyinden itibaren bu anlamlara belirli düzeyde yer verilmelidir.

4.7. Yedi İklim Türkçe B2 Ders Kitabında Değışmece Anlam

Yedi İklim Türkçe B2 ders kitabı Türkçe öğrenmek yabancılar için orta düzeyde kullanılan bir eğitim materyalidir. Kitap 8 ünitelerden oluşmaktadır. Her ünite B2 düzeyi göz önüne alınarak hazırlanan bir çok farklı metinler bulunmaktadır. Kitapta yer alan üniteler aşağıdakilerdir :

1. Mesleğimde İlerliyorum
2. Değerlerimiz
3. Bir Ömür Böyle Geçti
4. Mutfakta Kim Var ?
5. Tercihiniz Nedir ?

6. Neler Oluyor Hayatta?
7. Öğrendim, Çalıştım, Başardım
8. Misafir Sever misiniz?

Ünite 1 – “ *Mesleğimde İlerliyorum*”. Ünite “ Yıllar sonra”, “Başarılı insanların yaptığı 12 şey”, “ Hangisi doğru?”, “Erasmus” adlı okuma metinlerinden oluşmaktadır.

Tablo 64 : Ünite 1 - Değişmece türleri

Değişmece	• Sizi çıkaramadım • Kan ter içinde kalmak • Püf noktası • Gizemli dünyası • Emin adımlar • Bakış açısı • Gözden çıkarmak • Fikir adamı • Zirveye çıkarmıştır
Düzdeğişmece	• Gözlerime inananmıyorum • Üniversiteyi bitirdikten sonra • Telefonunu ver
	• Milyon liralарınız
Eğretileme	• Saçlarına ak düşmüş • Hayal kurmak • Hayat şartları • Yuva kurmak • Kitap kurdu • Kitaplardan kopmamak • Hayallerinizin peşinden gitmek
Kişileştirme	• Hayat yıpratıyor insanı • Seçenekler denizinde boğulan bilinçaltınız • Hatalar ders öğretir

İlk ünite de en çok değişmece kullanılmıştır. Değişmeceyi sırasıyla eğretileme, düzdeğişmece ve kişileştirme takip etmektedir.

Ünite 2 – “Değerlerimiz”. Ünite de “Murat Evren’le röportaj”, “Aslan ile fare”, “İki arkadaş”, “Komşuluk” adlı okuma metinleri bulunmaktadır.

Tablo 65 : Ünite 2 - Değişmece türleri

Değişmece	• Etkilere karşı zırh oluşturma • Canı yanmak • Sağlıklı ilişki • İkinci plana atmak • Yetişmemek düşüncesi onu kanatlandırdı • İyiliği dokunmak • Küçük görmek • Boş kelime • İnsan ilişkileri sıcaktı • Hor görmek
Düzdeğişmece	• Evin reisi
Eğretileme	• Evlilik dansı • Mutluluğun sırrı • Hayat şartları
Benzetme	• Adeta uçuyordu • İnsanlar yabancı gibi yaşıyorlar • Herkes birbirini ağabeyi, ablası gibi seviyordu.
Kişileştirme	• Saatler saatleri kovalıyordu • Korku onu kamçıladı
Konuşturma	• Fare, “..nolur, beni bırak!” demiş • Aslan gülerek “küçük bir faresin” demiş

Tabloyu inceledikte ünite de içerisinde en çok değişmecenin yer aldığı anlaşılmaktadır. Benzetme ve eğretilemenin 3 kez kullanıldığı,

kişileştirmeye 2, düzdeğişmeceye 1 kez yer verildiği görülmektedir.

Ünite 3 – “*Bir Ömür Böyle Geçti*”. Üniteye “Mesele mühim”, “Sevgili anneciğim ve babacığım”, “Kimse beni anlamıyor”, “ Yaşlılık” adlı okuma metinleri bulunmaktadır.

Tablo 66 : Ünite 3 - Değişmece türleri

Değişmece	• Tatlı bir sorun • Dile getirmek • Elde etmek • Yerli yersiz • Söz vermek • Kulak ardına atmak • Canımı sıkmak • Ayakta kalmak (otobüste) • Aklın gözleri • Elini eteğini çekmek • Ağır işlemek • El atmak • Yüzünde güller açmak
Benzetme	• Tıpkı ağaçtaki meyvelerin zamanı gelince olgunlaşıp yere düşmesi gibi • Bir boğa ya da bir fil kadar güçlü olmak • Kaba ve çılgın bir beyefendiden kurtulmuş gibiyim
Değınmece	• Tat almak • Üstüne gitmek

Tabloya göz atıldıkta değışmecenin üniteye 14 kez kullanıldığı görülmektedir. Benzetmenin 3, değınmecenin 2 kez yer aldığı tespit edilmiştir.

Ünite 4 – “*Mutfakta Kim Var?*”. Üniteye “Birinin yemeğı, diğerrinin zehridir”, “Ölçüyü kaçırınak”, “Analı kızlı çorbası”, “Yemek yapınak uzmanlık

ister” adlı okuma metinleri bulunmaktadır.

Tablo 67 : Ünite 4 - Değişmece türleri

Değişmece	• Ölçüyü kaçırmak • İyi gelmek • Komaya girmek • Göz atmak • Hafif ateşte
------------------	---

4. ünite de değişmece anlama az yer verilmiştir. Buna sebep olarak ünite de kullanım işlevli (yemek tarifi, haber metni vs.) metinlere yer verilmesi gösterilebilir.

Ünite 5 – “*Tercihiniz Nedir?*”. Ünite de “İstanbul’da yaşama sanatı”, “Memleket isterim”, “ Sanata adanmış bir ömür”, “ 40 yıl+ 2 dakika”adlı okuma metinleri bulunmaktadır.

Tablo 68 : Ünite 5 - Değişmece türleri

Değişmece	• Gözler önüne sermek • Keyfini çıkarmak • Ayasofya’nın tarihi havasında kaybolmak • Kulak vermek • Mesleğinde yükselmek • Kulak misafiri olmak • Alın teri • Gönlü fethetmek
Düzdeğişmece	• Şehrin müziği • İstanbul , <i>mutfağıyla</i> büyüler • İstanbul’u yıpratmak
Eğretileme	• Dal yeşil, tarla sarı olsun

Benzetme	• İstanbul, bir imparatorluk şehri • İstanbul’da yaşamak bir sanattır. • Yaşamak, sevmek gibi gönülden olsun
Kişileştirme	• Yüzyıllar şehri yıpratsa da • Tabiatın sunduğu

5. ünite de yer alan okuma metinleri incelendiğinde en çok değişmecenin, en az ise eğretileninin kullanıldığı tespit edilmiştir. Düzdeğişmece ve benzetmeye 3’er kez, kişileştirmeye ise 1 kez yer verilmiştir.

Ünite 6 – “*Neler Oluyor Hayatta?*”. Ünite de “Sıradışı başarılar”, “İlginç doğa olayları”, “Tornado”, “Sırlar dünyası” adlı okuma metinleri yer almaktadır.

Tablo 69 : Ünite 6 - Değişmece türleri

Değişmece	• Canlı bir zihin • Şimşek fırtınası • Şansın dönmesi • Hayatını kaybetmek • Tarihe geçmek • Yaşamını yitirmek • Kısa yoldan • Bel bağlamak • Talih kuşu
Benzetme	• Bir yunus veya denizaltı dinleme cihazı gibi yönünü bulan • Dondurma külahına benzer rüzgar • Bir şelale sesi ya da yakından tren geçiyormuş gibi bir ses

Ünite 6 incelendiğinde sadece değişmece ve benzetmenin yer aldığı belirlenmiştir. Ünite de 9 kez değişmece, 3 kez de benzetme kullanılmıştır.

Ünite 7 – “*Öğrendim, Çalıştım, Başardım*”. Ünite de “Öğrenme devam

ediyor”, “Nasıl ders çalışmalıyız?”, “Onlar çalıştılar ve başarılı oldular” adlı okuma metinleri yer almaktadır.

Tablo 70 : Ünite 7 - Değişmece türleri

Değişmece	• Ağzından cümleler dökülüyordu • Zihni çakmak çakmak • Eli sıkı • Başını dinlemek • Çıt çıkmaması • İlham perisi
Düzdeğişmece	• Üniversite bitirmek • Masaya oturmak • Üniversite kazanmak
Eğretileme	• Kitaplara sığınmak
Benzetme	• Ders çalışmak öğrencilerin en büyük kabuslarındandır

Yukarıda yer alan tabloyu inceledikte toplam 6 tane değişmecenin bulunduğu tespit edilmiştir. Üniteye düzdeğişmeceye 3 kez, eğretileme ve benzetmeye 1'er kez yer verilmiştir.

Ünite 8 – “Misafir Sever misiniz?”. Üniteye “Türkiye’de misafirperverlik”, “Köy odaları”, “Ticaret hayatı” adlı okuma metinleri bulunmaktadır.

Tablo 71 : Ünite 8 - Değişmece türleri

Değişmece	• Çat kapı gelen • El üstünde tutmak • Anılar tazelenir • Sohbetler koyulaşır • Kendi yağımızda kavrulmak
------------------	---

Benzetme	• Misafir, ev sahibine Allah'ın bir lütfudur • Misafir, Allahın emanetidir • Misafire hizmet Allah'a hizmettir.
-----------------	---

Kitabın son ünitesinde değişmece ve benzetme kullanılmıştır. Değişmeceye 5 kez, benzetmeye 3 kez yer verilmiştir.

Tablo 72 : Yedi İklim B2 düzeyinde değişmece türlerinin dağılımı

Değişmece	66
Düzdeğişmece	11
Eğretileme	12
Benzetme	16
Değinmece	2
İğneleme	-
Kişileştirme	7
Konuşturma	2

Yedi İklim B2 ders kitabını genel olarak değerlendirdikte değişmece türleri arasında eşit bir dağılımın olmadığı görülmektedir. Kitapta en çok deyimlerin kullanıldığı değişmeceye yer verildiği belirlenmiştir. B1 düzeyi ile karşılaştırdıkta aynı derecede B2 seviyesinden değişmeceye yer verildiği görülmektedir.

Benzetmenin 16 kez kullanıldığı B2 düzeyinde eğretilemeye 12 kez, düzdeğişmeceye 11 kez yer verilmiştir. Okuma metinlerinde kişileştirmenin 7 kez yer aldığı saptanmıştır. B1 düzeyinde olduğu gibi B2 ders kitabında da en az kullanılan türlerin değinmece, konuşturma olduğu belirlenmiştir. Değinmece ve konuşturmanın 2 kez kullanıldığı ders kitabında iğnelemeye ise hiç yer verilmediği görülmüştür.

4.8. Yedi İklim Türkçe C1 Ders Kitabında Değişmece Anlam

Yedi İklim Türkçe C1 ders kitabı ileri düzeyde Türkçe öğrenmek isteyen kişilere yönelik kullanılan bir ders materyalidir. Kitap 8 üniteden oluşmaktadır. Ünitelerin her birinde çeşitli okuma metinleri bulunmaktadır. Kitapta yer alan üniteler aşağıdakilerdir :

1. Spor
2. Değişen Dünya
3. Kelimelerin Büyülü Dünyası
4. Canlılar Alemi
5. Tarihe Yolculuk
6. Bilimin Gözüyle
7. Sayılarla Hayat
8. Kişiler, Kişilikler

Ünite 1 – “ *Spor*”. Ünite “Olimpiyatların öyküsü”, “Olimpiyat Oyunlarını nerede düzenlenir?”, “2008 Avrupa Futbol Şampiyonası”, “Egzersiz neden bu kadar yararlı?” adlı okuma metinleri bulunmaktadır.

Tablo 73 : Ünite 1 - Değişmece türleri

Değişmece	• Armağanlara boğulmak • Başarıya imza atmak
Düzdeğişmece	• Hareketsizliğe alışan kalp • Komite karar verdi.
Benzetme	• Başarılı olmak, gurur kanağıydı • Çok güçlü bir silah – düzenli egzersiz
Kişileştirme	• Kalp, telaşa kapılır

İlk ünite türler arasında dengeli bir dağılımın söylenebilir.

Değişmece, düzdeğişmece ve benzetme ikişer kez, kişileştirmeye 1 kez yer verilmiştir.

Ünite 2 - “ Değişen Dünya”. Ünite “Pekin`den Londra`ya”, “İpek Yolu`ndan Marmaray`a”, “İki otobüs meraklısının serüveni”, “Kullanım kılavuzu” adlı okuma metinlerinden oluşmaktadır.

Tablo 74 : Ünite 2 - Değişmece türleri

Değişmece	• El değiştirmek
Düzdeğişmece	• Türkiye`nin rüyası • Dünyanın dikkati
Benzetme	• İpek yolu, ticaretin, kültürlerin yolu olarak • Kıtalar arasında kültür alışverişi
Kişileştirme	• Kalp, telaşa kapılır

Bu üniteye bilgilendirici metinlerin yer almasından dolayı değişmece türlerine daha az rastlanmıştır. Düzdeğişmece ve benzetmenin 2 kez, değişmece ve kişileştirmenin 1 kez kullanıldığı tespit edilmiştir.

Ünite 3 – “*Kelimelerin Büyülü Dünyası*”. Üniteye “Tarihten hazır cevaplar”, “ Lambada titreyen alev üşüyor”, “Tatlı dil” adlı okuma metinleri yer almaktadır.

Tablo 75 : Ünite 3 - Değişmece türleri

	• Küçük düşürmek • Acı söz • Zırnık koklatmamak • Cevap yapıştırmak • Gönül gözü • Uzaklara dalıp gitmek • Dillere destan olmuş • Can kulağıyla dinlemek • Şiire başlayanlar dökülüp gittiler • Başı derde girmek • Başından geçen macera
--	---

Değişmece	• Gözüm kitaplara düşüyor • Gözü ilişmek • Aklıma takılan • Tatlı tebessüm • Gönül adamı • Tatlı dil • Aklına takılmak • Kalp kırmak • İnsanı sıcak yapan dil • Acı dil • Gönül yıkmak • Dilleri olmadığı için soğukturlar
Düzdeğişmece	• Eve bu koca yüreği nasıl sığdırmış • Hakim karşısına çıkmak • Kalem erbabı • Dilinde şifa duaları • Kahramanmaraş'ın yetiştirdiği
Eğretileme	• Gözlerinde şiş perdesi • Ebedi kudretin tek sahibi • Tenkit süzgeci
Benzetme	• Yaşanmış bir aşkı anlatır gibi • Bedeni maraza çıkaracakmış gibi
Kişileştirme	• Lambada titreyen alev üşüyor. • Dil, can yakar, kalp kırar, gönül devirir

Ünite 3, değişmece türlerinin kullanımı açısından zengindir. 23 kez değişmecenin kullanıldığı üniteye düzdeğişmeceye 5 kez, eğretilemeye 3 kez yer verilmiştir. Metinlerde benzetme ve kişileştirmeye 2 kez rastlanmıştır.

Ünite 4 – “Canlılar Alemi”. Üniteye “Hayvanlar alemi”, “Oksijen makineleri”, “Tutsaklık mı, korkaklık mı?” adlı okuma metinleri bulunmaktadır.

Tablo 76 : Ünite 4 - Değişmece türleri

Değişmece	• İçler acısı
Eğretileme	• Oksijen makineleri
Benzetme	• Vücutları mekik gibidir
Kişileştirme	• Yaşam alanlarının otoyollar tarafından işgal edilmesi

Bilgilendirici metinlerin yer aldığı 4. ünite de az sayıda değişmece anlama yer verilmiştir.

Ünite 5 - “*Tarihe yolculuk*”. Ünite de “Yazı nasıl ortaya çıktı?”, “Büyük Üstatlar”, “ Maya denince akla o gelir”, “Boğaziçi Köprüsü” adlı okuma metinleri bulunmaktadır.

Tablo 77 : Ünite 5 - Değişmece türleri

Değişmece	• Yüreği ağzına gelmek • Gözden geçirmek
Düzdeğişmece	• Araçlar köprüyü kullanmak istediği
Eğretileme	• Resimler, soyut çizgilere dönüştüler.
Benzetme	• Köprü, salıncak gibi sallanmaya başladı • Sarayı bir akademi gibiydi • Gölgele kırımlı yılanın gövdesine benzer • Gökyüzünün sembolü olarak yılan • Asya ve Avrupa’yı birleştiren simge – Boğaziçi Köprüsü

Benzetmenin ağırlıklı kullanıldığı 5. ünite de değişmeceye 2 kez, düzdeğişmece, eğretilemeye 1 kez yer verilmiştir.

Ünite 6 – “Bilimin Gözüyle”. Ünite de “ Sempozyum ve bildiri”, “ Türk-

Boşnak kültürünün ortak unsurları”, Yabancılar Türkçe öğretiminde Yunus Emre Enstitüsü” adlı okuma metinleri bulunmaktadır.

Tablo 78 : Ünite 6 - Değişmece türleri

Değişmece	• Ele almak • Tezi çürütmek • Dile getirmek
Düzdeğişmece	• Kaleme almak
Eğretileme	• Kafesin arkasında
Benzetme	• Rüyadan uyanmış gibi kalkıp giderler

6. ünite genel olarak değişmece türlerine az yer verildiği görülmektedir. Değişmecenin 3 kez, diğer anlamların 1'er kez kullanıldığı belirlenmiştir.

Ünite 7 – “Sayılarla Hayat”. Ünite “ Sıra sıra boncuklardan mini mini bilgisayarlar”, “Kültürümüzde sayılar”, “Türkiye’nin nüfusu açıklandı”, “Batıl inançlar” adlı metinler bulunmaktadır.

Tablo 79 : Ünite 7 - Değişmece türleri

Değişmece	• Göz açıp kapayınca kadar • Yaşamını kaybetmek • Üç nala bir ata kalmak • Üç beşe bakmamak • Üç aşağı beş yukarı • Dokuz doğurmak • Kırk dereden su getirmek • Kırk kapının ipini çekmek • Kırk yılın başı • Kırk parasız • Çile yedi yılda doldurulur. • Gönlünden söküp atmak
	• Bir apartman dairesini kaplayacak kadar büyüktü

Benzetme	• Bavul görünümündeki bilgisayarlar • Boyutları defter kadar küçük olabiliyor. • Bir odayı dolduracak kadar olan kocaman bilgisayarlar
-----------------	--

7. ünite de değişmeceye geniş yer verildiği, benzetmenin 4 kez kullanıldığı saptanmıştır.

Ünite 8 – “*Kişiler, Kişilikler*”. Ünite de “Cahit Arf”, “El yazısı analizi”, “Yüz hatları ile karakter okumak” adlı okuma metinler yer almaktadır.

Tablo 80 : Ünite 8 - Değişmece türleri

Değişmece	• İlgisini körüklemek • Göze çarpan • Ruhun güzelliği • Hayata gözlerini yummak • Önayak olmak • Ele vermek • Başa çıkmak
Düzdeğişmece	• Kaleme almak
Değinmece	• Rol oynamak • Gün ışığına şıkarmak
Eğretileme	• Başarılarının meyvesi

Kitabın son ünitesinde değişmecenin 7 kez, değinmecenin 2 kez, düzdeğişmece ve eğretilemenin 1 kez kullanıldığı saptanmıştır.

Tablo 81 : Yedi İklim Türkçe C1 düzeyinde değişmece türlerinin dağılımı

Değişmece	51
Düzdeğişmece	12
Eğretileme	7

Benzetme	17
Değınmece	2
İğneleme	-
Kişileştirme	5
Konuşturma	-

Yedi İklim Türkçe C1 ders kitabında kullanılan değışmece türlerinin dağılımı incelendiğinde önemli farklılıklar görölmektedir. Dengeli bir dağılımın olmadığı C1 düzeyinde en çok değışmecenin kullanıldığı belirlenmiştir. Benzetmeye 17 kez, düzdeğışmeceye ise 12 kez yer verilmiştir. Okuma metinlerinde eğretilme 7 kez, kişileştirme 5 kez, değınmece ise 2 kez tespit edilmiştir. Yedi İklim Türkçe C1 düzeyinde iğneleme ve konuşturma örnekleri bulunmamaktadır. Değınmece dışında diğer türlere bu denli az yer verilmesi belirli bir yolun izlenmediğinin göstergesidir. Öğrencinin artık kendini serbest bir şekilde ifade ettiğı ileri düzeyde değışmece dışındaki türleri kavrama becerisi güdülmeli, özgün metinlere yer verilerek etkinliklerle pekiştirilmelidir.

4.9. Yedi İklim Türkçe C2 Ders Kitabında Değışmece Anlam

Yedi İklim Türkçe C2 ders kitabı yabancılara Türkçe öğretiminde ileri düzeyde kullanılan bir eğitim materyalidir. Kitap toplam 8 üniteden oluşmaktadır. Her üniteye göre farklı türlerdeki okuma metinleri yer almaktadır. Ders kitabında bulunan üniteler aşağıdakilerdir:

1. Kelimelerle Dünya Kurmak
2. Türkçenin İncelikleri
3. Modanın Kalbi
4. Bilimin Ötesinde
5. Kültür Aynamızdan Yansımalar
6. İletişim Dünyası

7. Hayat Dersleri

8. Gezi, Deneme, Makale

Ünite 1 – “*Kelimelerle Dünya Kurmak*”. Ünite 1 – “Bir ben var bende benden içeri”, “Yine bir gül nihal”, “Bozkırın Romancısı Cengiz Aytmatov” adlı okuma metinleri bulunmaktadır.

Tablo 82 : Ünite 1 - Değişmece türleri

Değişmece	• Pay çıkarmak • Gözlerindeki sevgi ışıkları • Gönül hoşluğu • Gözlerim yollarda kaldı • Tüm renkleriyle yaşamı anlatmak • Yankı bulmak • İç geçirmek • Kulağına erişmek
Düzdeğişmece	• Yazıya dökmek • Kaleme almak • Kırgız edebiyatının “kalemi”
Eğretileme	• Aylar birbirini kovaladı • Aşk seli • Dalgalanıp duran gönül • Susan canlar • Heyecanları erimiş • Ruhunu ninniler, masallar, efsanelerle beslemiştir • Sevgiyi dağıtmak • Ölümsüz eserler
Benzetme	• Gül nihal • Meleksin sen, İsmail • Heyecandan boğulacak gibi • Bir gonca femin
Kişileştirme	• Gönülünü konuşur

İlk ünite de değişmece ve eğretilemeye daha geniş yer verilmiştir. Düzdeğişmecenin 3 kez, benzetmenin 4 kez, kişileştirmenin 1 kez kullanıldığı tespit edilmiştir.

Ünite 2 – “ Türkçenin İncelikleri”. Ünite de “Argo”, “Neyzen Tevfik”, “ Şair Eşref”, “Taşlama” adlı okuma metinleri bulunmaktadır.

Tablo 83 : Ünite 2 - Değişmece türleri

Değişmece	• Boş inanç • Ele almak • Dert yanmak • Bozuntuya vermemek • Geçim kapısı • Dile getirmek • Kafa tutmak • Ciğeri beş para etmez • Morali bozuk
Düzdeğişmece	• On beş pangınotu yedin
Eğretileme	• Anlam oyunları • Şairlerden inciler
Benzetme	• Senin gibi hımbıl • Numarasız gözlük gibi • Oğlu fasulyeye benziyor

2. ünite de en çok değişmeceye yer verilirken benzetme 3 kez, eğretileme 2 kez, düzdeğişmece ise 1 kez kullanılmıştır.

Ünite 3 – “*Modanın Kalbi*”. Ünite de “”Moda kavramı”, “Estetik lüks müdür?”,”Boş zaman etkinliği olarak alışveriş”, “Türk evleri” adlı okuma metinleri yer almaktadır.

Tablo 84 : Ünite 3 - Değişmece türleri

Değişmece	• Kurallara sarılmak • Temelde iletişim,hayaller,kimlikler yatar.
------------------	---

	• Göz kamaştırıcı estetik
Eğretileme	• Modanın kalbi • Zamanın ruhu
Benzetme	• Güzellik kusurları gizleyen bir ömürdür • Estetik,sonu olmayan yolculuktur • Estetiğin duygularımıza seslenme gibi bir gücü vardır • Taş evler taş yollarla bütünleşmiş gibi • Tüketim, en büyük salgın hastalıktır • Estetik , ruhumuzada meydana gelen duygulardır. • Sanki labirentin içerisindeyiz

3. üniteyi inceledikte benzetmenin sık kullanıldığı görülmektedir. Değişmece diğer ünitelerden farklı olarak daha az yer aldığı saptanmıştır.

Ünite 4 – “*Bilimin Ötesinde*”. Ünite 4 “Başlık nedir?”, “Sanata bakış açısı”, “Eşsiz parmak izlerimiz”, “Uykumuzda neler oluyor?” adlı okuma metinleri bulunmaktadır.

Tablo 85 : Ünite 4 - Değişmece türleri

Değişmece	• Fiyat biçmek • Keskin çizgi • Değer biçmek • Doğal uyku • Baş göstermek • Gün yüzüne çıkarmak
Eğretileme	• İnsanın iş yükünü karanlığa taşıması • Vücudun kendini şarj etmesi

Benzetme	• Uykunun vazgeçilmez yaşam parçası olması • Uyku sanki vakit kaybıymış gibi • Uyku çemberi
Kişileştirme	• Uykunun haklarının gasp edilmesi • Uykunun bize küsmesi

Yukarıda yer alan tabloyu inceledikte değişmecenin daha çok kullanıldığı, diğer türler arasında eşit denilebilecek dağılımın olduğu görülmektedir.

Ünite 5 – “*Kültür Aynamızdan Yansımalar*”. Ünite 5 “ Karagöz oyunu”, “Karagöz ve Hacivat”, “Mevlana Celaleddin Rumi” adlı okuma metinleri bulunmaktadır.

Tablo 86 : Ünite 5 - Değişmece türleri

Değişmece	• Parlak dönem • Elinden kurtulmak • Mezarlarımız ariflerin gönüllerindedir • Okuma açlığı • Kafasında elektronik bellek taşıyan adam • Hakk’ın rahmetine kavuşmak • Akli başına gelmek • Boğaz boğaza gelmek • Yerini doldurmak • İhtiraslı araştırmacılık • Dünya evine girmek • Kılı kırk yarmak • Yüzünü zafer neşesi kaplardı
Düzdeğişmece	• Kağıda geçirmek

Eğretileme	• Şehrin ileri gelenlerinden • Dünya denizi • Aşk parladımı her şeyi yakar
Benzetme	• Kültür aynamızdan yansımalar • Dünya denizi • Ispanak suratlı • Kül tablası gibi kulaklarım • Çamaşır sepeti göz kapaklarım • Kasırgaya tutulmuş şemsiye gibi • Yağ mumu bacaklı • Davul suratlı adam • Engin bilgi dağarcığının çağrışımları bir şelale gürlüğü ile birbirini kovalardı

5. ünite de ağırlıklı olarak değişmece ve benzetme kullanılmıştır. Eğretilemeye 3 kez, düzdeğişmeceye ise 1 kez yer verilmiştir.

Ünite 6 – “İletişim Dünyası”. Ünite de “Kişiler arası iletişim”, “İş hayatında beden dili”, “Kitle iletişimi nedir?” adlı okuma metinleri bulunmaktadır.

Tablo 87 : Ünite 6 - Değişmece türleri

Değişmece	• Bakış açısı • Sağlıklı iletişim
Düzdeğişmece	• Devletin elinde
Eğretileme	• İletişim kazaları
Benzetme	• İletişim, bilgi, duygu alışverişidir • Kişilerarası iletişim; yaşamı zenginleştiren veya fakirleştiren olay.
Değinmece	• Rol oynamak • Ayakta kalmak

Ünite 6'yı inceledikde dengeli bir dağılımın olduğu görülmektedir.

Ünite 7 - “Hayat Dersleri”. Ünite 7’de “Einstein`dan hayat dersleri”, “Bilgenin bakış açısı”, “Tanık gösterme”, “Güzel şehirler, mutlu insanlar “ adlı okuma metinlerini yer almaktadır.

Tablo 88 : Ünite 7 - Değişmece türleri

Değişmece	• Ruh halinin adı gönül yorgunluğudur
Benzetme	• Posta pulu gibi olun • Zaman kuş gibidir • Hayal, sizi belkeyen güzelliklerin özeti gibi

Bilgilendirici metinlerin kullanıldığı ünite 7’de değişmece anlama az rastlanır.Benzetmeye 3 kez, değişmeceye 1 kez yer verilmiştir.

Ünite 8 – “Gezi, Deneme, Makale”. Ünite 8’de “Beş şehirden”, “Nasıl yazar oldum?”, “ Nasıl yazar olunmaz?”, “Uluslararası uzay istasyonu” adlı okuma metinleri yer almaktadır.

Tablo 89 : Ünite 8 – Değişmece türleri

Değişmece	• Başı boş dolaşmak • Keskin hüznün • Akı almamak
Düzdeğişmece	• Şehir, 30 Ağustos zaferini kutluyordu
Eğretileme	• Çıplak dağlar • Akşam saatlerinin esmerliğine geçti
Benzetme	• Gümüş bir zırha benzeyen çizgi • Külçelenen bir aydınlık gibi • Bendi yıkılmış su gibi • Billur döşenmiş gibi parlıyordu • Dağlar bu cilalı satıh üzerinde yüzer gibiydiler • Tozlar, altın yelkenler gibi

	sallanmaya başladı • Tek bir rengin türlü perdeleri üzerinde toplanan bir masal musikisiydi • Hepimizde eşyanın kendi dili ile yaptığı büyük bir duayı dinler gibi hal vardı • Ateş gibi solgun çocuk
Kişileştirme	• Erzurum , Türk tarihine, Türk coğrafyasına 1945 metreden bakar • Sırrını veren dağlar • Toprak ürperdi

Kitabın son ünitesinde benzetmenin daha sık kullanıldığı görülmektedir. Değişmece ve benzetmeye eşit sayıda yer verilmiştir. Kişileştirme 3 kez, düzdeğişmece 1 kez yer almaktadır.

Tablo 90 : Yedi İklim Türkçe C2 düzeyinde değişmece türlerinin dağılımı

Değişmece	46
Düzdeğişmece	7
Eğretileme	22
Benzetme	40
Değinmece	2
İğneleme	-
Kişileştirme	6
Konuşturma	-

Yedi İklim Türkçe C2 ders kitabını inceledikte en fazla değişmece ve benzetmenin kullanıldığı görülmektedir. C1 düzeyi ile karşılaştırdığımızda değişmece de artan düzeyde bir ivmenin olmadığı anlaşılmaktadır. Ünitelerde değişmece türlerinin dağılımı da farklılık göstermektedir. Buna neden olarak metin türlerinin ünitelere göre farklılık göstermesidir. Benzetme de ise kullanım

sıklığı dereceli olarak artmıştır.

Tabloda üçüncü sırada yer alan eğretileme olmuştur. Kişileştirmenin 5 yer aldığı kitapta 2 kez değinmece kullanıldığı tespit edilmiştir. Kitapta iğneleme ve konuşturma yer almamaktadır. Değişmece ve benzetme dışındaki türlere bu denli az yer verilmesi C2 düzeyi için bir eksiklik olarak görülmelidir. Orta düzeyden başlayarak değişmece dışındaki türlerin öğretiminin göz ardı edilmesi ve ya az yer verilmesi C2 düzeyinde okuduğunu, duyduğunu zorlanmadan anlaması gereken öğrencilerin anlam farklılıklarını kavramada sıkıntı yaşamalarına neden olacaktır.

SONUÇ

Bu çalışmanın amacı yabancı dil olarak Türkçe ders kitaplarında yer alan değişmece anlama sahip kelimeleri incelemek, türlerine göre sınıflandırmak ve her düzeyde ne sıklıkla yer verildiğini saptamaktır. Bu bölümde elde edilen bulgular doğrultusunda sonuçlara ulaşılmıştır. Sonuçlar, ders kitaplarının düzey bazında karşılaştırılarak sunulmuştur:

B1 düzeyine bakıldığında 3 farklı ders kitabında da en fazla değişmeceye yer verildiği görülmektedir. Yeni Hitit , en fazla değişmeceye yer veren ders kitabı olmuştur. Burada ünite sayılarının diğer kitaplardan fazla olduğunu belirtmekte fayda var. Diğer değişmece türleriyle kıyaslandığında değişmece türlerinin dağılımında belirgin bir fark olduğu görülmektedir.

B1 düzeyinde en az iğnelemeye hiç yer verilmediği saptanmıştır. İğnelemeden sonra en az konuşturmaya yer verildiği belirlenmiştir. Yeni Hitit 2 kez yer verirken, İstanbul ve Yedi İklim B1 düzeyinde konuşturmaya yer vermemiştir.

B1 düzeyinde hem kullanım sıklığı açısından, hem de değişmece türlerinin dağılımı bakımından diğer kitaplarla kıyasla en adaletli dağılımın Yedi İklim kitabında olduğu gözlenmiştir.

B2 düzeyinde de B1’de olduğu en fazla değişmeceye yer verilmiştir. İstanbul, değişmeceye en fazla yer veren kitab olduğu belirlenmiştir.

İstanbul kitabı konuşturma ve iğnelemeye B2 düzeyinde yer vermemiştir. Yedi İklim B2 düzeyinde iğneleme türüne rastlanmamıştır.

Değişmece türlerinin dağılımına ve kullanım sıklığına bakıldığında B1 düzeyinde olduğu gibi B2 düzeyinde de herhangi bir sistemin kullanılmadığı görülmektedir. Diğer kitaplarla kıyasla Yedi İklim kitabında dağılımın daha birbirine yakın, kademeli olduğunu belirlenmiştir.

İleri düzey (C1-C2) için hazırlanan ders kitapları incelendiğinde orta düzeyde olduğu gibi değişmecenin en fazla kullanılan tür olduğu belirlenmiştir. İstanbul kitabı ileri düzeyde 153 kez değişmeceye yer vermiştir. Diğer düzeylerden farklı olarak ilk kez bu düzeyde iğneleme türü saptanmıştır. İstanbul kitabı ileri düzeyde 1 kez iğnelemeye yer verirken, Yeni Hitit ve Yedi İklim’de buna rastlanmamaktadır.

Yeni Hitit, ileri düzey (B2-C1) ders kitabında en çok değişmeceye yer vermiştir. Konuşurma ve iğnelemeye rastlanmazken, değişmece dağılımında belirli bir yol izlenmemiştir.

Yedi İklim(C1-C2) ileri düzey ders kitaplarında değişmeceye geniş yer verildiği gözlemlenmiştir. Kitapta konuşurma ve iğnelemenin yer almadığı belirlenmiştir. Kullanılan değişmece türlerine bakıldığında belirgin sayı farklılıkları olduğu göze çarpmaktadır.

Sonuç olarak, üç farklı ders kitabında da değişmece türleri ve kullanım sıklıklarında herhangi bir yöntemin kullanılmadığı saptanmıştır. Ünite sayılarının her kitapta aynı olmaması farklılıkların ortaya çıkmasında rol oynayan etkenlerden biridir. Kitaplarda yer alan metin türleri de kullanım sıklığındaki farklılıklarda rol oynamaktadır. Edebi metinlerde değişmece türleri daha çok yer alırken, bilimsel metinlerde ise az veya hiç rastlanmamaktadır. Bu etkenler değişmece türlerinin ölçülü bir biçimde dağıtılmamasına sebebiyet vermektedir.

Ders kitaplarında en az iğneleme ve konuşurmaya yer verildiği görülmektedir. Sadece bir üniteye iğnelemeye yer verildiği saptanmıştır. Konuşurma da ders kitaplarında kendine diğer türlerden daha az yer bulmaktadır. Bunu edebi metinlere daha az yer verilmesiyle ilişkilendirilebilir.

KAYNAKÇA

Aksan, D.	Anlambilim Konuları ve Türkçenin Anlambilimi , Ankara, Bilgi Yayınevi, 2016.
Aksan, D.	Her Yönüyle Dil , Ankara, Türk Dil Kurumu Yayınları, 2010.
Akgül, P. K.	İletişim, Dans ve Beden Dili , İstanbul, Cinius Yayınları, 2014.
Akşehirli, S.	Temel Anlambilim (semantik) kavramları üzerine bir inceleme , İzmir, Ege Sosyal Bilimler Enstitüsü Yüksek Lisans Tezi, 2004.
Aktaş, H.	Modern Türk Şiirinde Edebi Sanatlar , İstanbul, Söylem Yayınları, 2002.
Aktaş, H.	Klasik Türk Şiirinde Edebi Sanatlar , Edirne, Yort savul Yayınları, 2004.
Ayverdi, İ.	Misalli Büyük Türkçe Sözlük , İstanbul, Kubbealtı Neşriyatı, 2005.
Aziz, A.	İletişime Giriş , İstanbul, Hiperlink Yayınları, 2010.
Barut, E., Odacıoğlu, M.	Anlambilim Teorilerindeki Temel ve Yan Anlam Kavramları ve Anlambilim – Çeviribilim İlişkisi, Tarih Okulu Dergisi , C.11, Sayı 23, 2018, s. 927-943.
Bilgin, M.	Anlamdan Anlatıma Türkçemiz , 3. bs, Ankara, Anı Yayınları, 2013.
Brashaw, R.	Figure of Speech , (Çevrimiçi), https://www.academia.edu/3754732/Figures_of_Speech_in_the_Bible , 2021.
Çakmak, C.	Platon'da Gerçekliği Tasvir Eden Önergelerin Yapısı Hakkında Bir Çalışma , (Çevrimiçi), http://www.dergipark.org.tr , 12 Haziran 2019.
Çotuksöken, Y.	Türkçe Dil ve Edebiyat Terimleri Sözlüğü , 2. bs, İstanbul, Papatya Yayıncılık, 2012.
Ergin, M.	Türk Dil Bilgisi , İstanbul, Minnetoğlu Yayınları, 1982.
Ertike, Serttaş A.	Temel İletişim , İstanbul, Ekin

	Yayınevi, 2012.
Fiske, J.	İletişim Çalışmalarına Giriş , Çev. Süleyman İrvan, Ankara, Bilim ve Sanat Yayınları, 1996.
Filizok, R.	Anlam Analizine Giriş , İzmir, Ege Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Yayınları, 2001.
Gencan, N. T.	Dilbilgisi , Ankara, Ayraç Yayınevi, 2001.
Glucksberg, S.	The Psycholinguistics of Metaphor , Trends in Cognitive Sciences, Vol.7, No 2, 2003, p. 92- 96.
Gökalp, Z.	Türkçülüğün Esasları , İstanbul, Sebil Matbaacılık, 1975.
Gür, F. B.	Dil Nedir? Dil ve İletişim İlişkisine Genel Bakış , (Çevrimiçi) http://www.academia.edu , 4 Haziran 2019.
Holman, H. C., Harmon, W., Thrall, W. F.	A Handbook of Literature , Ed. 5th, New York, Collier MacMillan, 1986.
İmer, K., Kocaman, A., Özsoy, A.S.	Dilbilim Sözlüğü , İstanbul, Boğaziçi Yayınevi, 2011.
Kabaklı, A.	Türk Edebiyatı , C. I, 12. bs, İstanbul, Türk Edebiyatı Vakfı Yayınları, 2006.
Karaağaç, G.	Anlambilimi ve İletişim , İstanbul, Kesit Yayınları, 2013.
Karaca, M.	İzahlı Edebi Sanatlar Antolojisi , İstanbul, Gün matbaası, 1960.
Karataş, T.	Ansiklopedik Edebiyat Terimleri Sözlüğü , 2. Bs. ,Ankara, Akçağ Yayınları, 2004.
Kaplan, M.	Kültür ve Dil , İstanbul, Dergah Yayınları, 1983.
Küçük, M.	İletişim Bilgisi , Eskişehir, Anadolu Üniversitesi Yayınları, 2012.
Külekçi, N.	Edebi Sanatlar , Ankara, Akçağ Yayınları, 1999.
Lakoff, G., Johson, M.	Metaforlar; Hayat, Anlam ve Dil , Çev. Gökhan Yavuz Demir, İstanbul, Paradigma Yayınları, 2005.
Leech, G.	Semantics: Study of Meaning , Harmondsworth, Penguin Books, 1981.

Macit, M., Soldan, U.	Edebiyat Bilgi ve Teorileri , 3. Bs, Ankara: Grafiker Yayınları, 2008.
Meyer, M.	Retorik , Çev. İsmail Yavuz, Ankara, Dost Yayınları, 2009.
Özbay, M.	Türkçe Özel Öğretim Yöntemleri , Ankara, Öncü Kitap, 2006.
Özkırımlı, A.	Açıklamalı Edebiyat Terimleri Sözlüğü , İstanbul, Altın Kitaplar Yayınevi, 1991.
Panther, K-U., Radden, G.	Metonymy İn Language and Thought , Vol.4, Amsterdam, John Benjamins Publishing, 1999.
Perrine, L.	Literature (Sturcture, Sounds, and Sense) , Ed. 4th, London, Hourcourt Brace Jovanovich Inc., 1983.
Platon.	“Kratylos” Diyaloglar I , Çev. Teoman Aktürel, İstanbul, Remzi Yayınevi, 1983.
Saraç, Yekta M. A.	Klasik Edebiyat Bilgisi , İstanbul, Gökkuşe Yayınları, 2010 .
Saussure, F.	Genel Dilbilim Dersleri , Çev. Berke Vardar, İstanbul, Multilingual Yayınlar, 1998.
Soysal, M. O.	Edebi Sanatlar ve Tanınması , İstanbul, Milli Eğitim Bakanlığı Yayınları, 2005.
Mecz, I.T.	Anlambilim , Çev. Necmettin Sevil, İstanbul, İletişim Yayınları, 1998.
Tekin, A.	Edebiyatımızda Terimler , Ankara, Elips Yayınları, 2006.
TDK Sözlük.:	“Güncel Türkçe Sözlük” (Çevrimiçi) https://sozluk.gov.tr/
Tok, A. V.	Edebi Sanatlar Ansiklopedisi , Konya, Literatürk Yayınları. 2011.
Uğur, N.	Anlambilim Sözcüğünün Anlam Açılımı , İstanbul, Doruk Yayınları, 2007.
Yalçın, K. S., Şengül, M.	Dilin İletişim Süreci İçerisindeki Rolü ve İşlevleri, Türkoloji Araştırmaları , C. II, 2007, s. 749-769.
Yaylagül, L.	Kitle İletişim Kuramları , Ankara, Dipnt Yayınları, 2006.
Yıldırım, A., Şimşek, H.	Sosyal bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri , 10.bs, Ankara, Seçkin Yayıncılık, 2016.
Zıllıoğlu, M.	İletişim Nedir? , 3.bs, İstanbul, Cem Yayınevi, 2012.

İNCELENEN KİTAPLAR

İstanbul Yabancılara Türkçe Öğretim Seti, İstanbul, Kültür Basım Sanatevi, 2013.

Yedi İklim Türkçe, Ankara, Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, 2015.

Yeni Hitit Türkçe Öğretim Seti, 4.bs, Ankara, Ankara Üniversitesi Basımevi,2013.

